

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D. P. 13

Coll. No. 466.

Title Āṅgadhya Ācāra-mātṛakā
vibh.

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 466 Subject : Dharma śāstra

Title : Ācāradīpa Ācāra-mātṛukā vidhi

Author : Bhaṭṭa Nāmadēva Scribe : —

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 11.4" by 3.4" Extent : 3 to 48 foll.

Language : Sanskrit Script : Devanāgarī

Remarks : begins abruptly.

[illegible]

ह्येनिलमथा॥सर्वेवदिविप्रसृतासौतिपुंतिदक्षिणे॥२४॥तिथोत्रावमनविधिः॥अथदंतधवनविधिः॥मुखेपुंतिनिष्ठानवस्यप्रयतो
 नरः॥नदाईकाष्टंक्रंवाभजयदंतधवनं॥कटकोटिपुंतिदक्षिणे॥२५॥गुलमंत्रां॥कनिष्ठिकायवमूलंपर्वोद्वक्तकृत्वंकं॥२६॥सुखंतगतं॥ने
 ब्रुवाहताशकदावालाउवंपकाः॥वदशतिहुमास्त्रानपेक्षादंतधवनं॥२७॥मोतागंवाधलंदंतलक्ष्मी॥सजोद्वक्त्रिका॥कमावतत्फलं॥प्राक्तं
 मेदंतधवनं॥२८॥गर्गाः॥दशांशुलंविप्राणां॥द्विष्याणां॥नवांशुलं॥अथा॥संज्ञावेद्यानां॥श्रुजाणां॥सप्तसंज्ञितं॥२९॥वचुरंशुलमानेनुनाराणां॥दंतध
 वनं॥विष्णुः॥सुहृन्नुदीनदंतस्यसमदंतस्यमथमां॥स्वतंविषमदंतस्य॥त्रिविक्रं॥दंतधवनं॥३०॥अथेतिमंत्रं॥कृत्वंकावात्रिनिष्ठवितां॥शश्व
 सुपविष्यत्तत्रायदाग्यातामरः॥३१॥गर्गाः॥शक्रवक्रधृतिमौर्यं॥नारागापमववद्विषानतथाकष्टं॥पश्चिमपराजयः॥३२॥नुत्तरागवांवा
 श्रीणां॥परिजनस्यवा॥अत्राद्यायाः॥बृहध॥३३॥सामाराज्यायमागमत्॥साममुखं॥प्रमादं॥तजरासावममेनवा॥३४॥आयुर्वलं॥यशोवर्चः॥प्रजाः॥पश्व
 निवा॥वसिजज्ञां॥वामधं॥ववन्नाघदिवनस्याता॥३५॥दंतधवनमंत्रेः॥विष्णुः॥प्रक्षाल्योदक्षुबोदेदंतधवनमुक्तेन॥पतितनिष्ठुरेवस्य
 तोजं॥प्रायसीतितां॥३६॥अत्रावदंतकाष्ठस्यनिष्ठिदिवसेषु॥अपंदादत्रागं॥दूषेर्विदक्षुदंतधवनं॥३७॥अथउदंशे॥३८॥दवां॥पुंतिमांसं॥

हुवा॥नदायुवनवस्यावनकुर्यादंतधवनं॥३९॥बृहमनुः॥नानिंरंगारकश्चेवरविः॥शुक्रसथैववा॥दंतनांकाष्ठसंयोगाद्वत्पात्रमं॥४०॥
 यमः॥४१॥आहृजनादिनेविविवादिजा॥संज्ञितं॥वतविवापवा॥मवनकुर्यादंतधवनं॥४२॥आय्यामः॥अथयं॥शतरुच्छायतदायदंतधवनं॥
 आहृयजत्रनियमात्रनाद्यात्वाधिततर्हका॥४३॥मरीचिः॥नाद्यादजीलीवमधुकासश्चासजरादिताः॥वृष्णास्पयाकहनेत्रशिखतां॥सया
 तत्॥४४॥हृदयाजवरक्तः॥४५॥कालाष्टपाषाणोः॥नखिरं॥उलिमिषया॥शुक्रावानामिकां॥उष्टोनकुर्यादंतधवनं॥४६॥पेवीनमिः॥४७॥
 पत्तिदकेनां॥गुल्यादंतधवनं॥यथादग्निनीवर्जं॥४८॥वरादः॥अत्रातर्हवाग्निनदंतकाष्ठान्यद्यान्नपत्रिष्वसमं॥विता॥नियुग्मपत्राणि॥नयाति
 निनवादे॥४९॥विनाचवानि॥५०॥यमः॥मध्यमः॥ज्ञानवेलायां॥यान्नदंतधवनं॥निरात्रास्यमं॥तिदवता॥पिटकिः॥मद॥५१॥इति॥
 वनविधिः॥अथयज्ञोपवीतविधिः॥मनुः॥कर्पासपुपवीतं॥स्यात्तविप्रम्योद्वतं॥त्रिवृत्ता॥स्थानेपवित्रे॥संख्यावसानवर्त्य॥पुलीपुतत्॥५२॥विहृद
 दंतकापंतं॥वृषमाधृतं॥त्रिवृत्ता॥वापवीतं॥स्यात्तस्मिन्कोयं॥थिरुयाता॥५३॥सावित्र्या॥तत्रिहृत्कुर्यात्तनवस्तु॥वृत्तमवत्॥विनिष्ठिन्नमधेयातं
 र्कानिमित्तपुरमेतु॥५४॥इंकारथाग्निनामो॥मोवासामः॥पिटप्रजापती॥वायुः॥सूर्यः॥सर्वादवास्त्या॥इंसं॥उदेवता॥विहृद्विन्नमधेयातमनधमयेहंत

मतिनिर्मलास्वर्गमायांतिमंतःपुष्कतिनोयथा॥२॥मानसवाविकपापविषयं। कायिके मद्यापयश्चित्रवतात्। यदज्ञाकुरुते पापं कर्म। मानसागिग।
 विकालसंधाकरणात्प्राणाया मेघं पोदति॥अबुद्धिबाल्यपापविषयंवेतत्॥३॥इति प्राणाया मविधिः॥॥अथ प्रातःमानविधिः॥योगी॥प्रातर्मध्य
 प्रायाः ज्ञानवानप्रच्छदसु। यतश्चिपरांस्वाकं स हनुवन्वारिणः॥३॥यासः॥ज्ञानं उदिविधं प्रोक्तं सुखागोपापनेदता। यासुवार। यमु
 रानुनः खद्विधं न वेत्॥२॥ग्रावः॥निश्चानिमित्तिकं कामं कियोगं मलकर्षणं। कियज्ञानं तथा पधं मुनिजिः परिकीर्तितं॥२॥माकंदेयः॥अप्रातः
 कियः मवीतवतीदाफलायतः प्रातः समाचारज्ञानं तबनित्यमिति स्मृतं॥४॥ग्रावः॥अप्रातश्च पुमाद्वादे निपायिद्वनादिषु॥प्रातः ज्ञानं तदर्थं वि
 लितं ज्ञानं प्रकीर्तितं॥५॥नुष्ठिद्यापघातादो ज्ञानं निमित्तिकं स्मृतं। वंडसूर्यो प्रागाद्योतये वयदसूतक॥६॥पुष्पमानादिकं ज्ञानं देवसेवि
 यरितं तद्विकामं सदादिष्टं नाकामसुखयोजनं॥७॥धर्मकियां कर्तुं कामः पूर्वज्ञानं समाचरेत्। कियोगं तस्य बुद्धिष्टं ज्ञानं वेदपारादिजेः॥तथाव॥
 यदसूतकं पवित्राणि अर्चिषदेवतापिद्वन्॥ज्ञानं समाचरेद्यस्य कियोगं तस्य कीर्तितं॥८॥मलापकर्षणं नाम ज्ञानमन्यगपूर्वकं। मलापकर्षण
 येवधनि सस्यमाचथा॥९॥सरसुदवखादितुतीर्थं शुवनदीशुव। ज्ञानमवकियायस्मान्मातुष्यफलं स्मृतं॥अथ गोलं ज्ञानं॥जावालि॥

७॥

अस्ममथा छारस्य देवा कालादिना कृतः मवज्ञानादितः सत्रके विदि छंति सुरय॥१॥योगी॥मावंतौ मंतथा मेयं वायुं दिद्यमववा। वा। ए। मान
 नेवमपुज्ञानादुक्तमात्॥१॥आपादिषादिनिर्मोत्रं रालं तं वपाधिवां। आ। मयंतस्मना ज्ञानं वायुं रजसागवां॥२॥अजिमातपवर्षादि
 ज्ञानतद्विद्युत्प्राणावाहणं वावगादश्च मानं संविष्कवितनं॥३॥अवगादज्ञानमात्रं। जावालिः॥अशिरध्वं जवे ज्ञानं ज्ञानाशकौ तु कर्मिणः॥४॥
 यावा समावापि मार्जनं कापिलं विडुः॥५॥देवं दुराणात्॥पुष्पं कनखलेयश्च प्रयागायश्च सुंदरि। तत्फलं सकलं देवि विदुति ज्ञानं विधीयते
 इति॥६॥शानत्रापमुपदायापादिषाद्यमर्षणं एतिश्चुर्तिज्ञं ज्ञानं मेव ज्ञानं पुदाहृतं॥७॥विदसरवसुती प्राप्ते ज्ञानं सास्वतं स्मृतं॥८॥
 ॥॥क्रियातवानरायं नृणां अयं वराया विना। मलयाणादनफलं ज्ञानं यादृच्छिकं नुतत्॥९॥ज्ञानं यथोदिष्टं मंत्रज्ञानाक्रमेण॥क
 वादसा मथां अर्वत्रुल्यफलं स्मृतं॥१०॥जावालिः॥सततं प्रातस्तुत्यदंतकावनपूर्वकं। आवा। ए। पुषिसि ज्ञानं तर्प्यादिदेवताः॥११॥वसिष्ठः॥
 अत्यंतमलिनः कात्यानवच्छिद्रसमन्वितः। सवत्येव दिवा रात्रौ प्रातः ज्ञानं विद्याधनं॥१२॥अज्ञानाद्यदि वामोदागत्रौ यतुः दंतं हतं॥प्रातः ज्ञा
 नं नत सर्वं मधयति दिजातयः॥१३॥नादशाकनवश्चाप्राया कौपीनया दंतं॥नान्यदीत्यनार्देणानस्य ययं धितेतवा॥१४॥मध्यातिथिः॥॥

स्तुतयोः ॥ इत्युक्त्वा श्रद्धा नश्य संवेरति स्तुतयं यत् ॥ १५ ॥ पित्रोः कर्ममाह ॥ सद्यः वतः पित्रोः प्रयत्नं दद्यात् ॥ माहता सुदनेतरं ॥ ततो
 मातामहानां वपि दद्यात् ॥ सतः ॥ १६ ॥ सत्यतया ॥ पित्रोः तर्पणं पूर्वमाह ॥ तदनंतरं ॥ तातामातामहानां वपि दद्यात् ॥ सत्यतया ॥ १७ ॥ स
 रविः ॥ पित्रोः वपि दद्यात् ॥ ततो मातामहानां वकर्म ॥ दितर्पणं ॥ १८ ॥ द्यासः ॥ पित्रोः पितामहानां वमात्रे दद्यात् ॥ ततो मातामहानां वतर्पणं
 लं ॥ पितामहानां दद्यात् ॥ मातामहानां वकर्म ॥ दितर्पणं ॥ १९ ॥ इत्याद्यानकवर्णपर्यालावनया पित्रोः नंतरं मेवमाह ॥ ततो मातामहानां वतर्पणं
 स्मृत्यंतरात् ॥ श्रुतमातामहानां वकर्म ॥ दितर्पणं ॥ २० ॥ यः प्रयत्नं तितर्पणं पित्रोः नंतरं मेवमाह ॥ ततो मातामहानां वतर्पणं
 वं धनं जातानां कुर्यात् ॥ दत्तं तर्पणं ॥ सुद्धं संवेधिवं धनं ततः कुर्यात् ॥ तर्पणं ॥ २१ ॥ यागी ॥ मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं
 सुद्धं संवेधिवं धनं जातानां कुर्यात् ॥ दत्तं तर्पणं ॥ २२ ॥ नामलिङ्गसुधकारे संपादयन् सुद्धं वं धनं ॥ वौधायनः ॥ शर्मोतं ब्राह्मणस्योक्तं वं धनं ततः कुर्यात् ॥ दितर्पणं
 तेनैव वपि दद्यात् ॥ सतः ॥ २३ ॥ यागी ॥ वत्तर्पणं पित्रोः नंतरं मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं ॥ २४ ॥ यागी ॥ मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं
 लं ॥ पितामहानां दद्यात् ॥ मातामहानां वकर्म ॥ दितर्पणं ॥ २५ ॥ इत्याद्यानकवर्णपर्यालावनया पित्रोः नंतरं मेवमाह ॥ ततो मातामहानां वतर्पणं

दसं वत्तर्पणं तातां स्तुते दद्यात् ॥ कलां जलि ॥ २६ ॥ मय्युत्तरात् ॥ ये वांधवा वांधवा ये वा न्यजनानि वांधवा ॥ ततः त्रिभिर्महिलायां वत्तर्पणं ॥ २७ ॥
 निवर्तयति ॥ २८ ॥ नरके पुंसमस्तस्य वना सुवसं स्थिताः ॥ तेषामायायना ये तत्तदीयास्तसलिलं मया ॥ २९ ॥ तथा वत्तर्पणं ततः ॥ ३० ॥ सवा समावृत्तं
 जातं ॥ अत्र वागादिना सुता ॥ ततः सुद्धं सुमया दत्तं वत्तर्पणं ॥ ३१ ॥ पित्रोः नंतरं मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं ॥ ३२ ॥ यागी ॥ मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं
 सुद्धं संवेधिवं धनं जातानां कुर्यात् ॥ दत्तं तर्पणं ॥ ३३ ॥ नामलिङ्गसुधकारे संपादयन् सुद्धं वं धनं ॥ वौधायनः ॥ शर्मोतं ब्राह्मणस्योक्तं वं धनं ततः कुर्यात् ॥ दितर्पणं
 तेनैव वपि दद्यात् ॥ सतः ॥ ३४ ॥ यागी ॥ वत्तर्पणं पित्रोः नंतरं मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं ॥ ३५ ॥ यागी ॥ मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं
 लं ॥ पितामहानां दद्यात् ॥ मातामहानां वकर्म ॥ दितर्पणं ॥ ३६ ॥ इत्याद्यानकवर्णपर्यालावनया पित्रोः नंतरं मेवमाह ॥ ततो मातामहानां वतर्पणं
 स्मृत्यंतरात् ॥ श्रुतमातामहानां वकर्म ॥ दितर्पणं ॥ ३७ ॥ यः प्रयत्नं तितर्पणं पित्रोः नंतरं मेवमाह ॥ ततो मातामहानां वतर्पणं
 वं धनं जातानां कुर्यात् ॥ दत्तं तर्पणं ॥ सुद्धं संवेधिवं धनं ततः कुर्यात् ॥ तर्पणं ॥ ३८ ॥ यागी ॥ मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं
 सुद्धं संवेधिवं धनं जातानां कुर्यात् ॥ दत्तं तर्पणं ॥ ३९ ॥ नामलिङ्गसुधकारे संपादयन् सुद्धं वं धनं ॥ वौधायनः ॥ शर्मोतं ब्राह्मणस्योक्तं वं धनं ततः कुर्यात् ॥ दितर्पणं
 तेनैव वपि दद्यात् ॥ सतः ॥ ४० ॥ यागी ॥ वत्तर्पणं पित्रोः नंतरं मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं ॥ ४१ ॥ यागी ॥ मातुलां मातुल्यसारं मातुलानां पित्रोः ॥ दितर्पणं

कर्कटादोरजोदुष्टागोमतीवासरचयंवंडनागासतीसिंधुःसरयूचर्मदातथा॥६॥उपाकर्मणिवाजोपेतप्रानेतथेववावंडमृगंयदेवरजोदे
 सातसिद्धात॥७॥धनुःमहस्वाएषाष्टौगतिर्यासानविद्यते॥नतानदीराववहगतीसप्तपरिक्लिप्त॥८॥धनुःशत्रुकरःप्रतापतोदकेप्राने
 वर्जनीयंदिजातिनिःतथारजकतीर्थवदुदवाहसेनवर्जयत्॥९॥यागीपत्रिरात्रफलदानद्यायाकाशिवसमुद्रगायसमुद्रागमकृतस्य
 मासुसमरितांपतिः॥१०॥मरीचिः॥हूमिस्त्वसुतंवापिश्रीतमुत्समथापिवागोपयःपुनात्याश्रपापमासराणांतिका॥११॥विनिःसारत्वनंतार्थ
 सत्त्वंननुयाचनेसद्यःपुनातिगंमयंदरीनादवनार्मदे॥१२॥आगंगादिनदीप्रानेनंका॥वसुपुराणा॥यंवकस्यजायद्रुतेपातमम्याद्य
 नाशनी॥सप्तकसमभारंवासिगोदावरिनमोक्तता॥१३॥इदजन्ममिपूर्वस्मियन्मयासुहृतंकृतं॥तसर्वंइत्तमस्कारादवगिनमोक्तता॥१४॥
 गतावरिनमस्कारः॥पुराणात्ता॥विष्णुपाशयसंभूतगंगाविपथगामिनि॥धर्मं॥तीतिविरयातापापंमहर्जाद्रवी॥१५॥अथयवमसंपद्येयमा
 साराजामखरी॥अष्टातनांबुनादविनागीरविडुनीति॥१६॥इतिप्रानमंत्रः॥करतायसराजीरसरिडुहेतिविष्णुता॥आत्मावयमिपांडापा
 पपंहरकरोद्गरे॥१७॥करतायाप्रानमंत्रं॥गायत्रिजपुनादविविध्यामित्रमुनेश्वरा॥कवीकनार्यसत्यापयायंमहर्कोमिकिः॥१८॥कोशिकी

मंत्रः॥अथगंगासागरप्रानमंत्रः॥चंद्रवसरितांनाथचंद्रविसरितांवरोक्तयोःसंगमेप्रावापुंवामिडुरितानिवे॥अथलोहित्यसमुद्रप्रानमंत्रः॥
 अथपुत्रमहानागसंततःकुलवर्द्धनाअमाद्यगर्भसंभूतपापंलोहित्यमाहर॥१९॥सागरप्रानमंत्रः॥अग्निधुतेजोमुद्रयावादत्वारतोधावि
 श्वोत्सुतस्यनतिः॥एतत्तुववृणोडवसद्यवाक्यंतातावगादतपतिनदीनां॥२०॥आजन्मप्रातसादसंयत्तापकुरुतकवित्तापुत्रातिमवपा
 जयः॥वाविवंलवपांजमि॥२१॥प्रानमंत्रः॥मस्यपुराणे॥आद्यनमः॥पुण्यजालनमः॥सागरगामिनि॥नर्मदेपापनिर्मेवेनामादविवरानना
 ॥२२॥नामासुत्रसंगणसिद्धासवितेनामासुत्रेकारदेहनिसिते॥नमोस्ततधर्मभूतांवरानननमोस्ततपुण्यपवित्रयावना॥२३॥इतिनर्मदा
 प्रानमंत्रः॥जाबालिः॥अथचसागरोत्पन्नसुख्योक्तदानना॥अथचमंदवारणसमुद्रपर्वविष्णुश्रोत॥२४॥वेनेहस्तवदुर्द्वयय
 मयाविदसंनिधौसतप्रतज्जमायातिगंगायांविस्थापत॥२५॥शिवालवसमीपस्थतायेपुण्यतमंस्तुतांशिवगंगातितस्योक्तंनवप्रानेन
 कृतं॥२६॥यागी॥नद्याप्रानाविष्णुनिवडागमथमानिवाकापीरूपजघन्यामिश्रद्वेप्रत्यवरातिव॥२७॥इतिनदीप्रानविवरणं॥॥वा
 ॥अथतडागेन्द्रवद्यातपुमजतो॥आदित्यातिपुत्रः॥कुर्याद्विधिप्रानस्यवर्ववता॥२८॥इत्याद्यपुत्रसः॥शक्तोविरोपहविमजलोकिहृद्विम

कारिभेतसिधुः ॥ १० ॥ अतादृतेनादंवासानिकवासासुतेजएतानजीर्मेनननालेनपरिक्लिष्टनवाने ॥ ११ ॥ कावायं हसवद्वम
 लितं कवाइपितो छिन्नार्थवोपवध्वकसितधर्मताविड ॥ १२ ॥ विष्कडरागातु ॥ १३ ॥ दासदवावनायाक्रियाभुजानानाजन ॥ निकवड ॥ १४ ॥
 ॥ १५ ॥ अतातपः ॥ १६ ॥ मयादगा ॥ १७ ॥ अतिवधेनातिदेराद्यवस्तिता ॥ एकवधुतेविद्यादवपिववर्जयेताद्याया ॥ १८ ॥
 ॥ १९ ॥ अतवध्वस्यपदवध्वजिनेतथा ॥ कृतपयोगपडवद्विवासायनवाजदेत ॥ २० ॥ उत्तरीयंनतद्विद्यायगिनिन्नस्यवाससः ॥ धारकरः ॥ अर्द्धनववि
 गनप्रक्रयाडुत्तरीयकां ॥ २१ ॥ ज्ञातकल्पः ॥ अतावेनद्वितीयस्यवध्ववीरंतदावताद्युलंयंयुलंवापिचतुरंगुलमेववा ॥ २२ ॥ एकवामाजाप
 यद्वतिदुहोतिवातमर्वमधुरेडभावावध्वमामकल्याय ॥ २३ ॥ तत्रवध्वद्विक्तुयात्तनस्याडुत्तरीयकांनान्यथा ॥ क्रियाक्रयादिकेन
 सा ॥ २४ ॥ ॥ २५ ॥ ॥ २६ ॥ ॥ २७ ॥ ॥ २८ ॥ ॥ २९ ॥ ॥ ३० ॥ ॥ ३१ ॥ ॥ ३२ ॥ ॥ ३३ ॥ ॥ ३४ ॥ ॥ ३५ ॥ ॥ ३६ ॥ ॥ ३७ ॥ ॥ ३८ ॥ ॥ ३९ ॥ ॥ ४० ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥ ॥ ५२ ॥ ॥ ५३ ॥ ॥ ५४ ॥ ॥ ५५ ॥ ॥ ५६ ॥ ॥ ५७ ॥ ॥ ५८ ॥ ॥ ५९ ॥ ॥ ६० ॥ ॥ ६१ ॥ ॥ ६२ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६५ ॥ ॥ ६६ ॥ ॥ ६७ ॥ ॥ ६८ ॥ ॥ ६९ ॥ ॥ ७० ॥ ॥ ७१ ॥ ॥ ७२ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७४ ॥ ॥ ७५ ॥ ॥ ७६ ॥ ॥ ७७ ॥ ॥ ७८ ॥ ॥ ७९ ॥ ॥ ८० ॥ ॥ ८१ ॥ ॥ ८२ ॥ ॥ ८३ ॥ ॥ ८४ ॥ ॥ ८५ ॥ ॥ ८६ ॥ ॥ ८७ ॥ ॥ ८८ ॥ ॥ ८९ ॥ ॥ ९० ॥ ॥ ९१ ॥ ॥ ९२ ॥ ॥ ९३ ॥ ॥ ९४ ॥ ॥ ९५ ॥ ॥ ९६ ॥ ॥ ९७ ॥ ॥ ९८ ॥ ॥ ९९ ॥ ॥ १०० ॥

अतादृतेनादंवासानिकवासासुतेजएतानजीर्मेनननालेनपरिक्लिष्टनवाने ॥ ११ ॥ कावायं हसवद्वम
 लितं कवाइपितो छिन्नार्थवोपवध्वकसितधर्मताविड ॥ १२ ॥ विष्कडरागातु ॥ १३ ॥ दासदवावनायाक्रियाभुजानानाजन ॥ निकवड ॥ १४ ॥
 ॥ १५ ॥ अतातपः ॥ १६ ॥ मयादगा ॥ १७ ॥ अतिवधेनातिदेराद्यवस्तिता ॥ एकवधुतेविद्यादवपिववर्जयेताद्याया ॥ १८ ॥
 ॥ १९ ॥ अतवध्वस्यपदवध्वजिनेतथा ॥ कृतपयोगपडवद्विवासायनवाजदेत ॥ २० ॥ उत्तरीयंनतद्विद्यायगिनिन्नस्यवाससः ॥ धारकरः ॥ अर्द्धनववि
 गनप्रक्रयाडुत्तरीयकां ॥ २१ ॥ ज्ञातकल्पः ॥ अतावेनद्वितीयस्यवध्ववीरंतदावताद्युलंयंयुलंवापिचतुरंगुलमेववा ॥ २२ ॥ एकवामाजाप
 यद्वतिदुहोतिवातमर्वमधुरेडभावावध्वमामकल्याय ॥ २३ ॥ तत्रवध्वद्विक्तुयात्तनस्याडुत्तरीयकांनान्यथा ॥ क्रियाक्रयादिकेन
 सा ॥ २४ ॥ ॥ २५ ॥ ॥ २६ ॥ ॥ २७ ॥ ॥ २८ ॥ ॥ २९ ॥ ॥ ३० ॥ ॥ ३१ ॥ ॥ ३२ ॥ ॥ ३३ ॥ ॥ ३४ ॥ ॥ ३५ ॥ ॥ ३६ ॥ ॥ ३७ ॥ ॥ ३८ ॥ ॥ ३९ ॥ ॥ ४० ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥ ॥ ५२ ॥ ॥ ५३ ॥ ॥ ५४ ॥ ॥ ५५ ॥ ॥ ५६ ॥ ॥ ५७ ॥ ॥ ५८ ॥ ॥ ५९ ॥ ॥ ६० ॥ ॥ ६१ ॥ ॥ ६२ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६५ ॥ ॥ ६६ ॥ ॥ ६७ ॥ ॥ ६८ ॥ ॥ ६९ ॥ ॥ ७० ॥ ॥ ७१ ॥ ॥ ७२ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७४ ॥ ॥ ७५ ॥ ॥ ७६ ॥ ॥ ७७ ॥ ॥ ७८ ॥ ॥ ७९ ॥ ॥ ८० ॥ ॥ ८१ ॥ ॥ ८२ ॥ ॥ ८३ ॥ ॥ ८४ ॥ ॥ ८५ ॥ ॥ ८६ ॥ ॥ ८७ ॥ ॥ ८८ ॥ ॥ ८९ ॥ ॥ ९० ॥ ॥ ९१ ॥ ॥ ९२ ॥ ॥ ९३ ॥ ॥ ९४ ॥ ॥ ९५ ॥ ॥ ९६ ॥ ॥ ९७ ॥ ॥ ९८ ॥ ॥ ९९ ॥ ॥ १०० ॥

मारुतः॥५१॥ एवं त्रुपाद्यमोनवातानं दुपदं वाद्यमर्षां॥ कृत्वा तोयं परिक्षिप्य अपस्मृत्वा ततो ब्रुनः॥५२॥ ध्यामः॥ कराभ्यां तोयमादाय गायत्र्या
 नानिमं वितं आदिद्यात्ति सुखसिद्धं क्षिप्य संधाया दंया॥५३॥ मध्यमेऽनुसहस्रं वक्ष्ये पण्यं द्विजातिभिः॥ नृदकं प्रक्षिपेद्यस्मात्तं क
 रणमतः श्रुत्वा॥५४॥ कश्चपः॥ विशाकोद्यामदावीमं हहनामराहमाः॥ कृतप्रादरुणाघोराः सूर्यमिच्छंति खादिभुं॥५५॥ तातादवयवाः
 मर्वेऽनुसहस्रं धनाः॥ उपासंते सदा संधं प्रक्षिपं कदकां कलि॥५६॥ दहंति तनते देसाश्च वजीरुं तनवारिणा॥ एतस्मात्कारणादिभ्य
 संधं निरयुषामाता॥५७॥ विष्कं पुराणां॥ तस्मान्न लंघया संधं सायं तदिजोत्तमाः॥ नृदं घयति गामोहा मया निरकं कवं॥५८॥
 पश्चात्तपवसा वित्री प्रादहण्य विवर्तनां कुर्यात्ता एनना सां वरुश्चोत्रुपस्मृत्वा॥५९॥ स्मृतं तरात॥ हस्ताभ्यां घृष्टि कं हृत्वा प्रातः
 छेदि वाकरं॥ मध्याह्नं वरुं वा कं सायं कुर्यात् कलितो करौ॥६०॥ उदयं वतथा दुत्यं प्रक्षिप्यैव रुष्टिः स्मृतः॥ सविता देवता छंदोऽनुपुष्टा यत्र
 वक्रमात्वा॥६१॥ वित्रमो गिरस कुरुषिः सूर्यश्च देवता विष्टुष्टं दंश्च तश्च वृद्धं दंश्च वगो मुनिः॥६२॥ सूर्यश्च देवता छंदोऽनुपुष्टा यत्र
 तानियोग एषां मंत्राणां सुपस्थानरवे स्मृतः॥६३॥ ध्यामः॥ अथोदं तिष्ठेदुत्पं विवृतं वदुष्टिपि॥ तिष्ठेदिव करं प्रातीसायं मध्यमं कुरुदया

तेजोभाति परमेष्ठी प्रजापतिरपि स्मृतः॥ आर्ज्यं देवश्च गायत्री आर्ज्यं ननियोऽकं॥६४॥ तेजोभाति जपेनं वं गायत्र्या वादने द्विजः॥ अत्रावु
 मायचीतां महाफलं॥६५॥ कृषिकरीय विमलः परमात्मा देवता॥ गायत्री वज्रवेष्टं नित्यं कं मोक्षकां क्षिणां॥६६॥ गायत्र्ये कपदीयादिगा
 यत्र्याः प्रार्थनं वरेतानमस्तु त्ररीयात्यतिनमस्तु त्रुतां जपत॥६७॥ अथ जपलक्षणं॥ याजवल्क्यः॥ नं कारं हर्वं मुखा र्यं हर्तुं वः स्वसाये व
 रायत्री पणवश्चोत्पजपत्येव मुदा हृतः॥६८॥ ध्यायेत्तु मनसा मंत्रं जिह्वोद्यो न विवालयेत॥ न कं पये छिरो यी वंदं तोने वषका गायता ध्या॥
 तत्र कारणा मादा॥ यद्वा राक्षसं हृतानि सिद्धि विद्याधरा गणाः॥ यस्मात्प्रतावेष्टं कृतितस्माद्भुत्तं वकारयत॥६९॥ मनुः॥ विधियजान् पञ्चजा
 विन्ति श्रुत्वा त्रिगुणोः॥ उपांशुः स्यात्तु गणः सद्मो मानसः स्मृतः॥७०॥ नपांशुमानसलक्षणं॥ विनावा हं कपोय सवल जिह्वदिष्ठदः॥ उ
 पांशुं तं जपे वा कर्मन सामान संतुष्टः॥७१॥ पूर्वा संधं जपं सिद्धे जायत्री मार्कंदेरीनात् पश्चिमांशु समासीनो सम्यक् जपेदं नाना॥७२॥ अथ
 जपसंज्ञा लक्षणं॥ स्मृतं तराः॥ अरिष्टं वज्री व अरो वः पद्मो मणि स्यात्॥ कुर्याथैव रुद्रा हतमा वा त्रयं तरां॥७३॥ अथोत्तरं राते कुर्या
 वतु रं वा गिका पिवा अष्टा विंशति वा कुर्यात्ता निवाधमाधिका॥७४॥ अथुद्वाः सतरं अथ परिष्टुत्सा ददानवा निश्चला यथिता अथ अरो

ललाटे रजिता ॥ १७ ॥ सदा वल्लभा उदितार्थिता तथा ॥ छिन्नसूत्रेण यथिता प्रसङ्गाद्याः प्रसूतना ॥ १८ ॥ मालादुःखप्रदायिनो यथि
 तानि यस्मिन् ॥ तस्मात्तद्विशामालावर्जनीया यत्र तः ॥ १९ ॥ कन्दो तर्जन्या न स्पृशेत्तत्र च के प्रयत्न नरेत्तु ॥ अंशुपर्वमध्यमख्यः परिव
 त्तमवासेत् ॥ २० ॥ मध्यमा कर्षाणां च स्याः सर्वसिद्धिप्रदायकं ॥ नाद्यां शुक्तिरिग कर्षेन्न एष्यतया स्पृशेत् ॥ २१ ॥ ॥ इत्युक्तवान् ॥ ॥ अङ्गिष्ठो वा वि
 कर्मस्थः संलिप्तः सर्वपातकैः ॥ नासल्लिप्यति पापेन रुद्धं स्य वधराणां ॥ २२ ॥ रुद्धाक्षं कंठं आवधयामासोपि वा ॥ सापिरुद्धपदं याति किं
 न शुद्धिमाप्नुयति ॥ २३ ॥ ललाटे स्पर्शनायुष्यं कादिर्न वदुर्वा लनात् ॥ दशकोटि सदसाणि धारणां न ते फलं ॥ २४ ॥ ललाटे कादि सदसाणि लुब्ध
 कोदिशतानि वा जपं फल न ते पुण्यं नात्र कार्यं विचारणात् ॥ २५ ॥ यागीश्वरः ॥ अनावेव दं मालायाः क्रियायथा यथा ॥ जप एव कृतं वा
 काय मनसा सदा ॥ २६ ॥ कृत्वा तानि करौ प्रातः सायं वा धौ श्रुतौ करौ ॥ मध्येतिर्यक् करौ प्रोक्तौ जपन्या यदुदाहृतं ॥ २७ ॥ अथ जपलक्षणं प्रकारः ॥
 दक्षः ॥ अनामिकाया दोमध्यसस्मादधः प्रमेकमेकां ॥ तर्ज्या दो जपं तदुत्तमाला करे स्थिता ॥ २८ ॥ अंशुल्ये तु यज्जपं यज्जपं मरुतं धने ॥
 धर्मसंख्येन तु यज्जपं तत्सर्वं निष्फलं न वेत् ॥ २९ ॥ तत्र मेरुललाटे ॥ ३० ॥ ये मादि द्वयं पर्वजपकाले विवर्जयेत् ॥ एतन्मेरुविज्ञानी या नृद्विषितं वा

मध्य

तेजंदशानिः

मालाध्याना ॥ ३१ ॥ अथ जपसंख्या फलश्रुतिः ॥ सप्तावती पुनात्ये नंदशानिः प्रापयेद्दिवा ॥ अष्टाविंशति सान्पसानयते च ॥ श्वराजयं ॥ अष्टोत्तरा
 तजश्चातारये जन्ममागता ॥ ३२ ॥ दशानिर्जन्म जनिता तनवपुरादतां ॥ विजन्मजं सहस्रं गायत्री हंतिकिं चिच्छि ॥ ३३ ॥ वायुजलोदि
 वातिष्ठदा विंशति वा सुसह्यं दृक् ॥ जप्त्वा सहस्रं गायत्री शुद्धिर्वलवधदात ॥ ३४ ॥ सर्वपापवप्राणानां संकारसमुपल्लिता ॥ दशसाहस्रिको न्यासा गा
 त्रीः ॥ गायकः परः ॥ गायः पितृभ्यो माताभ्यो नृणां दायकृतत्पराः ॥ ब्रह्मचर्याय हारी वयश्च विप्रः सुरां पिवेत् ॥ स गायत्रीः सहस्रेण पूता न वति वादध ॥ यो ध
 त्वा ददयेत् ॥ त्रीणि वर्षाण्यतं दितः ॥ स ब्रह्म परमम्येति वायुमृतः ॥ स्वर्गात्तमान् ॥ यागीश्वरः ॥ नृक्षीमासीनश्च जपन् वंडालपतितादिकां नृद्व्याती वडुप
 ॥ ३५ ॥ दशसाहस्रं विमुह्यति ॥ अथ जपनिषेधः ॥ गान्धिलः ॥ नादकस्थो जपत्याजो गायत्री वेदमातरं ॥ अग्निं वयं मुखं यस्मात्तस्माद्वा यतो जायते ॥ नादवासा
 ॥ ३६ ॥ कर्णोत्तरो मंदानं प्रतिग्रहं ॥ सर्वतडाक्षं विदुः ॥ त्वदिर्जातु वयं नृकृतं ॥ जपदापदमा कम्पनवेव दितथा करो ॥ न वा समाहितमनो न वसंश्चावयन् जप
 न वज्रमनु न वदसन् न पार्श्वं न वलोकयन् न वाश्रितान्न जल्यं श्वना प्रावृत्तं गिराज एन ॥ ब्रह्मपतिः ॥ मनः संहारणं ॥ शोषं मोहं मंथं वार्धं विवर्तने ॥ अथ यवमनि
 र्वेदि जपमपि हि जवमथ गायत्री प्रशंसा ॥ यागीश्वरः ॥ गायत्री यो न जानाति वृथा तस्य परित्यज्य मः एकतश्चतुरो वेदा गायत्री विकतः समा ॥ ३७ ॥ न च

सायुज्येनयनि ४

जमधमधमवातलादेन्यसेतामर्वपापंदरति। नकारस्यविमलरूपिः गायत्रीछंदः परमात्मादेवतारूपबीजं प्रति शक्तिर्वागदी मुद्रापीतवर्णं पंकजमध
 मधमवातलादेन्यसेतामर्वपापंदरति॥१॥ प्रकारस्य आंगिरमरुषिभूछंदः क्रावरा देवतामाना बीजं पद्मालया शक्तिः सिद्धाकांता मुद्रा नील
 वर्णं पंकजमधमधमवातलादेन्यसेतामर्वपापंदरति॥ वाकारस्य कात्यायनं नरुषिः भुवछंदः वामनो देवता बुद्धि बीजं शीपरा शक्तिः
 मदाकांता मुद्रा पीतवर्णं पंकजमधमधमवातलादेन्यसेतामर्वपापंदरति॥ २०॥ दकारस्य गोतमरुषिः अनुष्टुप् छंदः सामा देवता अहंकार बीजं पराशर
 क्तिः मदाकांता मुद्रा पीतवर्णं पंकजमधमधमवातलादेन्यसेतामर्वपापंदरति॥ २१॥ याकारस्य कुंजयज्ञरुषिः श्रीछंदः ब्रह्मा देवता वि
 तबीजं तडा शक्तिः प्लव मुद्रा खल्वर्णं पंकजमधमधमवातलादेन्यसेतामर्वपापंदरति॥ २२॥ इति गायत्री कल्पः॥ ॥ इति व्याख्यानं॥ मन्त्र
 रूपं वराण्यं धार्यनायं सनातनेः दुर्दानंद मुनिरपि प्रियं दंष्ट्रं दिकल्प्यते दुर्दानंद विविक्तेन प्रार्थितं तस्मिन् मुद्राणां वदंतं मुद्रा वारुणं नमो वि
 द्यादिवादकीं कं। तस्मिन् नरुषे प्रारब्धमुसारा हतविग्रहा मन्त्रिदानं देवस्य धरुपं वितये मद्भिः धिया ल्याना द्वयोः देवः परमं नमो दद्यात्। प्र
 कर्षेण प्रवोदयत्। मन्त्ररूपः सखाणो वै यथानुनरा हतिः कथं विनान सिकविता। ध्यात्वा माना नुलो मेः प्रतिलो मेन संप्रति। प्रवोदयात्प्रयत्नाज

उत्तमा नामदा पुरवां। पुरवे मे सवंदा नूया तदुःखं मानुसा देवहि। ये विरक्ता धिदृष्टा मे वयं वितये मद्भिः। वितने तस्य देवस्य ज्ञानमर्थः प्रजायते। ज्ञानादरेण्य
 यं यं फलमज्ञाननिः कृतिः। सविभुसं निजं रूपं सच्चिदानंदसागरं। श्रीमस्य वती स्तनोः अद्ययां सुमुखं शृतां। अतिनां प्रतिपद्ये तगा यती ब्रह्म
 णासदा। सादमस्मीत्युपासीत विधिनायनकेन विना तं विधिं सर्वदा सो वयोगा परमतं वित॥ इति गायत्री व्याख्यानं। अथ गायत्री तर्पणं। प्रा
 यामोयसं कल्प आवाहनमतः परं। देवता श्रवणं गानि रूषिछंदः प्रथेववा। अथास्मिन्काले सर्वथा पी सविहृष्टायेते ये गायत्री तर्पणं मद्दं करि ह्ये। इ
 धुरुषस्य वेदायनमः तर्पयामि। उँ नुवः धुरुषय नुर्वेदायनमस्यर्पयामि। उँ नुवः धुरुषसामवेदायनमस्यर्पयामि। उँ मद्दः धुरुष अथर्ववेदायनमस्य
 र्पयामि। उँ नुनः धुरुष श्रुतिदा मद्राणां यतर्पयामि। उँ नुवः धुरुष मंडलांतमर्गतं सवितारं तर्पयामि। उँ नुवः धुरुष उष्यदं गायत्री तर्पयामि।
 उष्येनमस्यर्पयामि। माययेनमस्यर्पयामि। सावित्रेनमस्यर्पयामि। सरस्वत्येनमस्यर्पयामि। वेदमात्रेनमस्यर्पयामि। संहृत्येनमस्यर्पयामि। इति
 तर्पणं यामि। सद्समृद्धयेनमस्यर्पयामि। अनेन तदुत्पत्त्येनमस्यर्पयामि। कोशाकरेनमस्यर्पयामि। ज्ञायायेनमस्यर्पयामि। पराजितायेनमस्यर्पयामि।
 मोक्षेति श्रयो वितये यद्धारममन्त्रितः। गायत्री तर्पयेत्तेन तर्पितं स्वरावरं॥ इति गायत्री तर्पणं समाप्तं॥ योगाध्वरः॥ सर्वावस्थां पियो दिवः संध्यामास न

लक्ष्मः वा द्वापयानदीयेत अथ जन्मगतोपि सन्नायावंतो स्यांष्टिष्ट्यां तु विकर्मस्त्वादिजातयः। तेषां हि पायनार्थाय संधमस्य द्वापयानदीयेत। एतद्विद्वत्
 यः संधमस्य द्वापयानदीयेत तत्रतः। दीर्घमायुः स विरत सर्वपापेः प्रसुद्याताय कृतां कवलं संधमं नृपासीत स दुष्पत्ताकृ। तां पश्चिच्छेदकर्मणि कुर्वन्नाथो
 तिकित्विष्टम्॥ यमः॥ संधमस्य द्वापयानदीयेत तत्रतः। दीर्घमायुः स विरत सर्वपापेः प्रसुद्याताय कृतां कवलं संधमं नृपासीत स दुष्पत्ताकृ। तां पश्चिच्छेदकर्मणि कुर्वन्नाथो
 लक्ष्मः सदा। तं दोषानोपसर्पति गरुत्मतमिवोरगाः मनुः॥ नो एतिष्ठतियः पूर्वा नापासेयश्च पश्चिमं स श्रुद्वद्वदिः कार्यः सर्वस्य द्वापयानदीयेत सन्तमे कर्मणा
 यमः॥ अनतीतां त्राय पूर्वो अनतीतां नृपश्चिमं॥ विप्रः संधमं नतिष्ठति द्विषला मनुदाहताः जातकेष्टके वापि संधमकर्मसंयजेत। मनसोच्चारयेन्मन्त्रं
 त्रकाणाया मविवर्जितान्॥ यागो॥ शिवविष्णुर्ब्रह्माज्ञाय स्यवा निपरिग्रहः॥ श्रोतकर्मणि तत्कालं घातः शुद्धिमवाप्नुयात्॥ ॥ इति श्रुतं द्वापयानदीयेत
 वविरवित्वा वारोपातः संधमविक्रिः॥ ॥ अथान्विंदनविधिः॥ ॥ तत्र उरणात्॥ उच्छायमादृपितरो पूर्वमेवास्ति वादयेत्। आचार्यश्च ततो नित्यं
 मन्त्रिवाद्यो विज्ञानता॥ मनुः॥ अथोनामा द्वापयानदीयेत संधमं नतिष्ठति द्विषला मनुदाहताः जातकेष्टके वापि संधमकर्मसंयजेत। मनसोच्चारयेन्मन्त्रं
 बुद्धिः॥ रुषयश्चक्रिस्त्वधर्मं पुरुषानासतो मदात्र। विप्रणां ज्ञानतो ज्येष्ठं ह्यस्ति त्रियाणां ववीर्यकं। विप्रानां धन्यवनतः श्रुदाणां वैकर्मजः श्रुवाणां द्वापयानदीयेत

तानास्माद्यवीर्यनपियोत्तेव तानो नवत्सर्वकवेन मज्जिता धेत धर्मवित्। नोराहं कार्त्तयेदं ते धर्मस्य नामो निवारणेना आचार्यरूपना बोदि नो गच्छन्निःस्व
 तः। आयुष्मान् नवमोऽप्यतिवाय्वा विप्रान्तिवारो अकारस्याप्यनामोतिवायः पूर्वोक्षरः श्रुतः। अकारयद्वा तं तवोपलक्षणाथी। तथायवमिष्टाया
 नावृत्तिवाद्यस्तुनः प्रयतिवादनं। नातिवाद्यः सविदुषा यथा श्रुद्वद्वदिः कार्यः सर्वस्य द्वापयानदीयेत सन्तमे कर्मणा
 यमः॥ अनतीतां त्राय पूर्वो अनतीतां नृपश्चिमं॥ विप्रः संधमं नतिष्ठति द्विषला मनुदाहताः जातकेष्टके वापि संधमकर्मसंयजेत। मनसोच्चारयेन्मन्त्रं
 त्रकाणाया मविवर्जितान्॥ यागो॥ शिवविष्णुर्ब्रह्माज्ञाय स्यवा निपरिग्रहः॥ श्रोतकर्मणि तत्कालं घातः शुद्धिमवाप्नुयात्॥ ॥ इति श्रुतं द्वापयानदीयेत
 वविरवित्वा वारोपातः संधमविक्रिः॥ ॥ अथान्विंदनविधिः॥ ॥ तत्र उरणात्॥ उच्छायमादृपितरो पूर्वमेवास्ति वादयेत्। आचार्यश्च ततो नित्यं
 मन्त्रिवाद्यो विज्ञानता॥ मनुः॥ अथोनामा द्वापयानदीयेत संधमं नतिष्ठति द्विषला मनुदाहताः जातकेष्टके वापि संधमकर्मसंयजेत। मनसोच्चारयेन्मन्त्रं
 बुद्धिः॥ रुषयश्चक्रिस्त्वधर्मं पुरुषानासतो मदात्र। विप्रणां ज्ञानतो ज्येष्ठं ह्यस्ति त्रियाणां ववीर्यकं। विप्रानां धन्यवनतः श्रुदाणां वैकर्मजः श्रुवाणां द्वापयानदीयेत

शिथुः कुतो बरा शिथुः शत कुता द्योत एकः पुत्र कुतो वरं। पुत्रेः शत कुता द्योमान एक आत्म कुतो वरं। तस्मात् सर्वत्र दोमे तु स्य मेव प्रकारे यत्ता काद्यायनः। अत्र
 गह्वरं पथोः। दात द्योत विगादिना द्वयोरश्च समं ज्ञातुं मनस्यं कं। निक्षिप्या प्रिधदार सुपरिकल्प्या विजतया। प्रवास कार्यवानु विप्रो मृषे वन
 कवित्स्यावन्नापितिलो हितं तावमायं बह्व्यतो प्रातः सूर्यो दया सूर्ये प्रायश्चित्तमतः परं। पोर्मा सात्ये दद्यात्ता वायदद न वेता तदद मुकुता
 तस्यात्पाय विवा मरी वि। शरीरा त्तिर्न वेद्य स्यामया त्तिः प्रजायता तथान्या घपि वाप सुपहा दामो विधीयते। अनात्रो प्रवासी वनिरु जे पितृ ग कुता य
 दोम ज्योदवात् सवार त्यति तव तं। पहा दो मं प्रकु वीत प्रवासी अग्निमान् यदि। पं वय ऊ विधनं वालो किके नो विधीयते। पारणा प्रो कृत द्या धि रस्य मो कृत
 स्या पिह यज्ञां त्याय विवा विश्व देव द्य स्य वा अनिध्वान वय जे न न वा न्न प्राशने तथा। इष्टि विधाने री कुर्यात् एकाग्रश्च। स्मृतः प्रवासिनो दो प्रिधो य
 एवा स्मृत मज्ञवादात यो दोम एका देसायं प्रातः पृथक् पृथक्। कृत मोदन सत्का दितं डुला दिकृता कृतं। श्री सो दिवा कृतं प्रो कं शति विद्यं विधवा धिः। स्मृत
 तरात्। विद्या नं तिला माखानी वारा श्री दयो यवाः अज्ञावः शाल्यो मुद्राः पयोद विष्ट तं मधु। दविष्टे पुय वा सुख्या मरनु ब्राह्मणः स्मृताः। श्री ह्रीणा म
 लाते दुद क्षवापय सापि वा। यशो क वल्लभ पत्नी गालं तदनु कारिय त्राय वाना मि वगो धमा श्री ह्रीणा मि वगाल यः। प्रसूधम्यं वतः पष्टिः आ कृतः परिक

तिने। तिलानां तु तददं स्यात्तददं स्यात्तु तस्य वा। बोदायनः। श्री ह्रीणां वयवानां वशतमा कृतिरिष्टो। इति तं त्रायं क्रमः। आदौ प्राणा यामत्र
 कृत्वा तस्मै रमेश्वर प्रीतये प्राता ह्रीं मम दं करिष्ये। तत्र सूर्या प्रजापती अमुक द्येणा दं यज्ञे। उपयमना न्नु कृत्वा ना राय तिष्ठन् समिधे म्याधी
 य पृष्ठं वज्र कुयात् सूर्या यधा द। इदं सूर्या य। प्रजापतये द्या द। इदं प्रजापतये। ततो वित्रा डित्यनु वा केन जपेत्तवा अथं ब्रह्म यज्ञं कुर्यात् ततो मिदं प
 तान मं कुर्यात्। प्रजापतिः प्रमादा कृते तः कर्म प्रचय वय धार सुवा। स्मरणा देवत हितोः सं हर्म स्यादिति श्रुतिः। मरी विः। विरधम देव प्रजा व प्रात ह्रीं
 दन्तं तं रं सुडिले प्रतिमायां वा वा क्को वा हृदये पिवा। इति दोम विधिः॥ अथ नियमान विधिः॥ तत्र या ऊ वल्काः वातयं प्रच दं पावे निमित्तं
 विप्रोषतः। यावितेना पिदातयं प्रदा पूतं वृत्तं कितः। गो नृ तिल हिरण्य दिपात्रे दात यम वितां। नापात्रे विडवा किं वित् आसनः अय इष्टे तं। न वि त
 धवा केवल्या तपसा वा पिपात्र ता। यत्र वृत्त मिमेको जत द्दिपात्रं प्रकीर्तितं। सर्वस्य यज्ञ वो विप्रः श्रुता धय न गालिनः। तेभ्यः क्रिया पराः शेषाः तस्यो
 यश्च म विज्ञमा। तत्र तावत्प्राणा यामत्र यं कृत्वा काल ज्ञान पूर्वकं संकल्प विधनेन दानं दद्यात्। तद्यथा॥ सुषो झिता दिकं कृत्वा मंत्रं वृत्तं वरा।

[illegible][illegible]

भिक्षात रुद्धाय यः पश्येत् कलेरुपलक्षणां श्रोत्रियं सुतगा मन्त्री न श्रीमन्निवितमेव वा प्रातरुद्धाय यः पश्येत् पद्मः मप्रमुद्यते लोके स्मिन्मंगलान् दृ
 वास्तुगागो कृतावानः दिरण्यं सर्पिर्गदित्यः आपागजातयोः समः एतानि सततं पश्येत् नमस्येदं द्रव्यं दुधः प्रदक्षिणा निजुवीत यस्मिन्
 नदीयते ॥ इति संगला वृद्धा विधिः ॥ अथाध्ययनविधिः ॥ तत्र दक्षः ॥ द्वितीयवत ध्याना गवेदा न्यासो विधीयते ॥ वेदधीकरणे प्रवी विदारे न्य
 सननपः तदानेवेव जिघ्रो न्यो वेदा न्यासो दिपं वधात वादे आर्षादिकथ्यते ॥ वेदस्य अग्निरिषिर्निर्देयता गायत्री छंदः यजुर्वेदस्य वासुकी छंदः सूर्य
 वता विष्णु छंदः सामवेदस्य आदित्य छंदः अग्निरिषिर्देवता जगती छंदः अध्ययने विनियोगः तत्र याज्ञवल्क्यः ॥ गुरुं विवान् आपासीता चोध्यमया धर्ममादि
 त्वाद्वा तद्वा ध्याधीयात् तल्लेखास्मिन्नेवेदयेत् ॥ दितं वा स्यात्वा रन्त्रित्यं मनो वा काय कर्मणिः वर्ज्यं नम्रधुमं सादि सर्वभोगविवर्जितः ॥ अनेन विधि
 नेन वेदधीकरणं न वेत्ता दंडाजिनोपवीतानि मखलां विवक्षारयेत् ॥ आभूषणं पुष्पं वा द्धमनिर्धेयात् स हतये आदिमध्यवसाने भुजवस्त्रं दोषलक्षि
 ता ॥ आभूषणं कृत्रियं विज्ञातेनैव यथा क्रमं ॥ पाणिनिः ॥ हस्तेन वेदं यो धीवैश्वरवर्त्मविवर्जितं क्रयजुः सामनिः ॥ इतो ब्रह्मलोके मदीयते ॥ द
 सरी नं तु यो धीवैश्वरवर्त्मविवर्जितं ॥ क्रयजुः सामनिर्धेयं विनियोगे निष्ठुपगच्छति ॥ इति वेदधीकारः ॥ परा सरः ॥ ज्ञानं क्रयः ॥ सर्वं वेदार्थो वेदानां कर्म

भिक्षात रुद्धाय यः पश्येत् कलेरुपलक्षणां श्रोत्रियं सुतगा मन्त्री न श्रीमन्निवितमेव वा प्रातरुद्धाय यः पश्येत् पद्मः मप्रमुद्यते लोके स्मिन्मंगलान् दृ
 नधीतादि ज्ञातव्यं मयं कुरुतश्च मां सजीवने वष्टु च मां भुगच्छति सा च यः ॥ यागी ॥ यजमानं तपसां विवश्मनां विवकर्मणां ॥ वद एव हि ज्ञातानां
 निश्चयमकरः परा इत्यात्मा सः ॥ यैयं कुरु मधीयतस्य भतस्या क्रयात्फलं ॥ विविन्नपुस्तं पृथिवीदानफलं मश्नुते ॥ इति जयः ॥ लिगपुगलो ॥
 यथैव वृत्ति संपत्तिं मलं जति का वनां तायेव गुरु संपत्तिं तपापंत्य जतिमानवः ॥ ब्रह्म बोध्यमानो पिपा कैपक संराता नरः ॥ पृथुमाणा इवांजरो
 निर्मलं च न गच्छति मनुः ॥ गुरुं नुमते कवा विदाध्ययनमन्यमेत् ॥ अधमपाय ततः शिथ्यान् न्यायां श्रीला न्युपाधि ता न्या जवल्क्यः ॥ ब्रह्म ॥
 दिमध्य विष्णु विकल्पान् स्रयकाः ॥ अधमश्चाधर्मतः साधुशक्ताः प्रज्ञानवित्तदाः ॥ मनुः ॥ न निर्दाता डने कुर्यात्तु पुते शिथ्यवता डयेत् ॥ अधमो रात्रे
 रारस्य नात्तमां गकदा वना अताद्यथा वृषद्वर न्याय युक्तो भवेत्तु द्विजः ॥ योगी ॥ सर्वधर्मसंयं ब्रह्म पक्षने च अधिकं यतः ॥ तद्वदसमा वा प्राति
 ह्न लोकमविश्रुतं ॥ उशना ॥ अयने विष्णुवत्येव रायान बोधने तथा ॥ अनधमसंयं कुरीत मचारिष्ठुग ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ अदं प्रतेष न ध्यायः शिथ्य
 विष्णुरुवं धुष्ठा उपाकर्मणि वा मर्गे ध्वंशारवा श्रोत्रिय मृता ॥ संधमगर्जित निर्धात नृकं योत्का निपातना ॥ समाधयेदं कनिश मारण्यक मधीत्यव

पंचदश्यां चतुर्दश्यां मष्ट्यां राहुस्तके। कृतं संविभुक्त्वा वा आदिकं प्रतिष्ठय वा। पञ्चमं इं कनकुलश्चादिमाज्जरसुखके। कृतं तरे वृद्धो गवंश रूप
 तितथा ह्ये। आकाश्यादीनां लृकसामराणां तैनिःश्वान। अमेधशवशृङ्गां यस्मिन् न पतितां किते। दाशशुवावात्मनि विद्यतु नितविश्वे। उक्त
 देवातिरेतां तरे इरात्रतिमाकृत। पाञ्चवर्षे दिशां दादुसंधमनी दारजीति। धावतः इति गंधवशिष्टवृद्धमागतो खरो पुया न दस्यश्च नो रक्षे
 रो हतो। सप्त त्रिंशदनधमयान् एतां साकालिका वनविडः॥ ब्रह्मो वृत्रराणा। रात्रो यामदयादवां कयदि पश्येत्त्रयोदशी॥ प्रदोषः सनुविजयः सु
 वज्रितः। पक्षीयद्वा दशाविव अर्द्धरात्रे तवेद्यदि। प्रदोषमनधीयानश्चृतीयानवनाडिका॥ योगी॥ वेदाभ्यासरतं ज्ञातं मदायजकियापरां न सृजानां
 निमदाणां तज्जान्यपि॥ ॥ इति वेदाध्यायनविधिः॥ ॥ अथायामाहमविधिः॥ ॥ तत्र दक्षः॥ इतीत्यवतथा जामेयोश्च वर्गार्थसाधने॥ याजवल्क्यः
 पेशादीश्वरैर्वैवायागक्षे माथसिद्धयो न द्वाधमयविरोधार्थमीदितनयतसतः। मनुः॥ यात्रामात्रपसिद्धार्थः। ध्वेः कर्मतिरगादितिः। अन्ते जेनगारी रसु
 तयनसंवयो। सप्तविंशतामाधर्मादायाल्लः। कायाजयः। संयागः। कर्मयोगश्च सत्यरियदएव। अंधमपनमधयनं यजनं याजनं तथा। दानं प्रतिपदो
 पदकर्मोपयनमनः। वृत्तां कर्मणां मर्षा। जी। कर्मणि जीविका। यजनमधमपनेवेव विशुद्धावप्रतिग्रहः। योगी। पश्चमं ज्ञात्रियेकमं प्रजापेनापसिप

लभः। कृत्वा दक्षिवागित्यं पाशुपालं वित्राः स्मृतं। मनुः। कृतामृतां न्याजीवेतमृतेन प्रमृतेन वा। सत्यानृताभ्यामपि वानश्च ह्या कदावना। कृतं शुद्धि
 लोके अमृतं स्यादयावितं। मृतं तु यावितं तेलं प्रमृतं कर्षणं स्मृतं। सत्यानृतं तु वा। त्रिंशतं न विवापि जीयते। मेवाश्च हतिरास्याना तस्मात्तापरिव
 जीयते॥ योगी॥ कृत्वा लृकं नीधम्यो वा आदिके श्वसुनोपि वा। जीवेदापि शिलो छेनाश्रयानेषां परः परः॥ परासराः॥ अतः परं गृहस्थकर्म वारं कले
 गे। संप्रवक्ष्याम्यहं सर्वं पाशाश्रयवादितां पदकर्म सदितो विप्रः। क्षपिकर्म समाचरेत्। स्वयं हृष्टे सथा। ज्ञात्रिधर्मो अथ यमर्जिते। निर्वोपत्यं वयं जी
 कृतुदीक्षांश्च कारयेत्। यथाविधि हविं कृत्वा न सपापन लिध्यात्। अधमवंधर्महलं धृष्टं जीवनाय वा। वृत्रगवं नृगं सानां द्विगवं वृद्धायातिनो
 ग्यादितं लीवे वृद्धं विधानवाहयेत्। वाहयेदिवसस्याहं पश्चात्स्नानं समाचरेत्॥ कर्मपुराणे॥ दावम्यश्च पितृभ्यश्च नारां दद्याच्च विशाकं। विशाकं वा
 नम्यश्च पितृभ्यश्च नारां दद्याच्च विशाकं। विशाकं वा नम्यश्च पितृभ्यश्च नारां दद्याच्च विशाकं। विशाकं वा नम्यश्च पितृभ्यश्च नारां दद्याच्च विशाकं। विशाकं वा
 नम्यश्च पितृभ्यश्च नारां दद्याच्च विशाकं। विशाकं वा नम्यश्च पितृभ्यश्च नारां दद्याच्च विशाकं। विशाकं वा नम्यश्च पितृभ्यश्च नारां दद्याच्च विशाकं। विशाकं वा

॥ नृत्ताविवर्जयेत् ॥ यमः ॥ यस्तथातातुगो निश्चयसम्पत्तौ जने उदेजयति नृत्तानि यथा चौरस्यैव सः ॥ विद्यमाने धने यस्तु प्रतिग्रहस्य विदितः ॥
 चौरवन्नकरं शयत विवर्जयेत् ॥ वृत्तिविशतिमता ॥ सीदंश्च प्रतिग्रहाया तु ब्राह्मणे स्य सती नृपात् ॥ ततस्तस्मै वा श्रेयः ॥ शंखस्य वयं यथा ॥ या
 तस्तस्मात् ॥ रागात् वा सितायेत्येवः सीदंश्च छेदने दुष्कादंति देवकपा घंडिवक दत्ताश्च वर्जयेत् ॥ नराजः प्रतिग्रहाया तु लुब्धस्यो ह्यश्वत्थिनः ॥ प्रतिग्रह
 ॥ नृत्तवर्जितिवेगानराधिपाः ॥ इष्टादृशा उपां ह्वयं ह्वयं देते यथोत्तरं यमः ॥ ताये वा जमदग्निः ॥ प्राजापत्यपुरोहिताः ॥ पापनाथेन संयुक्तः ॥ सर्वतः
 जघर्षिणः ॥ योगी ॥ विद्यातपोऽद्यादनेन ननु यावः प्रतिग्रहः ॥ गृह्णन् प्रजातारमधेन यत्प्राप्तमानमेव वा ॥ देवतः ॥ यजमानो न संवर्धयेत् ॥ धर्मस्य
 नो जने ह्यसद्यः पतत्यवपतितेन न संशयः ॥ नृशना ॥ पतितादनमादत्ते चैव वा ब्राह्मणे यदि ह्यवातस्य समुसर्गं अति ह्युसमावोता ॥ याता ॥ अ
 याविता ह्यतया संश्रयिः ॥ हतकर्मणः ॥ अन्यवक्तुलदारवंदपतितेन सथादिजः ॥ श्रय्याह्वयं कृत्वा नृगंधं नृपः ॥ पुण्यं मातिरधिधननाम नृपेन
 पुरोमं संवासश्च वननिर्णयता यमः ॥ विकिसकस्य मृगयोर्वेषायाः कितवस्य वा घंटस्य निकयोरेव दद्यात् ॥ मपि मर्जयेत् ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ प्रतिग्रहस्य
 मथोपि नादत्तेयः ॥ प्रतिग्रहाय लाकादानशालानां सतानां प्रोतिवृत्तलान् ॥ हृदस्पतिः ॥ श्रीजीवनकर्मणा धेनविप्रः ॥ दानं समावोता ॥ दत्तकर्मणः ॥

दातुं यतिः ॥ धनकर्मविवर्जयेत् ॥ हस्मिन् रागे ॥ नृत्तादं ह्यपि वाणिज्यं प्रकुर्वीत यं हतं ॥ हृषेरतावेवाणिज्यं तदतावेकशीदकं ॥ यमः ॥ समर्थं धनं
 मादयमदृश्यः प्रयच्छति ॥ मवेवाहुधिको नाम यश्च हृष्टा प्रयोजयतामनु ॥ ब्राह्मणः ॥ ह्यत्रिणो वा पितृद्विने वप्रयोजयेत् ॥ कामं नु खलु धर्मार्थं दद्यात् ॥
 यामलिकं ॥ यागी ॥ श्रीतिनागा वृद्धिः ॥ स्यात्तमासिमासि संबंधके ॥ वर्त्तकमाहुतं द्वित्रिचतुः पंचकमन्यथा ॥ कौतारकास्तदशकं साधुदाविज्यं
 दत्तवां ह्येतां वृद्धिं सर्वमवां मुजातिडाही न जातिपरिहीणमृणाधं कर्मकारयत् ॥ ब्राह्मणस्तु परिहीणः ॥ शानेदांश्चो यथोदयं ॥ फालापलक्षो म
 मनुश्यापूषीरुक् ॥ तिलोदनरसहारवधिहीरं दृतं जलं ॥ श्रावमध्वरिष्ठं मधुलाहायवर्दिफः ॥ मृचमं पुण्यं कृतपकं वा तं कविप्रेती ॥ कौचो यं नील
 लवणं मोमेकवाफरी ॥ सकान्ताकाद्रोपधिणिण्याकपश्च नृगंधं स्याथेव वा ॥ विप्रवृष्टा पिजीवान्नाविकीणीतकदावनस्त्रिद्वयारसानां वसवीनां वा
 मधिविक्रतादानपुण्यार्थं प्रायते नृणां दातुं ॥ गवां विक्रयकारी उगविरो माणिया मितावद्वर्षमहस्त्राणि गवां गोहृत्तमिर्जवेत् ॥ साजनात्यं जना
 तु यदयक्रियाततिलैः ॥ हृमिर्त्वा सविद्यां पितृभिः ॥ सदमज्जतिरसारासमिमातयानावचलवपरसेः ॥ कृतांचं वक्तानेन तिलाधयेन न समा
 गिराः ॥ द्याधितस्य दरिद्रस्य कुटुंबास्य हतस्य वा ॥ अक्षनं वा प्रवृत्तस्य तिदा वयं विधीयते ॥ मनुः ॥ ताये वसप्रेमनतेव ता निषडनश्रता ॥ अश्वसन्नविधानेन

गायत्रि नमो भगवते वासुदेवाय नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥
 देवी शक्ति सिद्धिदाया देवी शक्ति सिद्धिदाया देवी शक्ति सिद्धिदाया देवी शक्ति सिद्धिदाया देवी शक्ति सिद्धिदाया
 पतामि मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि
 मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि
 वाते ॥ मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि
 तत्कालि नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥
 गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥
 मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि मरुतु नु दुष्टाणि गोत्रा मार्जने पवित्रेण त्यादिवर्णां प्राजापत्यामि
 तत्कालि नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥ गायत्री नमः ॥

इदं विष्णु रिति च ॥ ता श्रुति सुखो मजे दापो अस्मानि तिरुवा ॥ उदिदा इत्यु नमः ॥ जं बुका येति मज्जनां क्वावम्यो नरं कर्म यथ ॥ पूर्वममावे ॥ विहा ॥
 अथ मयमिति म्मन्नामाना कति वा पुनः ॥ मार्जये नो मयं प्राज्ञः ॥ सादकं नानुद्वीतं ॥ कर्म पुनरा ॥ मृत्तिका उरु मृदि हावदां मल कमात्रिका ॥ गोम
 यम्प प्रमाणं तत्तातनां गाल पाय ततः ॥ मृदा स्नानं न कुर्वीत रात्रौ मध्याह्नं यदेव वा ॥ विधिः ॥ श्रान काले उत्तथा नो मार्ज्यं वा यथा योगी ॥ ततो निषिद्धं नमः ॥
 वारुणं कृत्यथा क्रमं ॥ इमं मे वरुणः ॥ प्राज्ञा वनः ॥ सवत्सराणि ॥ माप उडु तमिति ॥ नु वं त्य वरुणेति वा ॥ अतिष्ठि यत्तथा त्माने निमज्जा वम्य विपुनः ॥ कां डा दपा दमि
 त्येत उक्ते श्रावण कर्मणि ॥ दलं क्लृप्तो दक्क मं वि अ पालिगेः ॥ पावय ततः ॥ आणा दिष्टि ति सृजिः ॥ इदमाणा हवि श्रती दवी रा पति दान्या ॥ आपो देवा यथा क्र
 मो दुपदा दिव इत्युक्ता श्रानो देवा रमो रमो ॥ आपा देवीः ॥ पावमान्यः ॥ पुनं पुवा द्या श्रानो नवा वित्यति मं ति वशतेः ॥ पा द्या त्मानं समा दितः ॥ पुं का पला व्या इति ॥
 गायत्रा वसमा दितः ॥ आदावंत वक्रवीत मार्जने वयथा क्रमं ॥ उल्ल मथ स्थिते येव मार्जनं न विधीयते ॥ कात्यायनः ॥ न न दी पुन दी बुया त्पर्वत पुन र्वत
 नान्यत्प्राप्तं सते तत्र तीर्थे वा यतने पुवा तत्र श्राने पुयतीर्थं न दी पुण्य नमा बुया ॥ तां धम ये नान सा विप्रो नान्यत्वे व वि वि तयेत् ॥ ब्रह्मांड पुराण ॥ ब्रह्मांडि श्र
 स्वो हूते वि कंठ क विराजिता ॥ गोत म प्राप्य ते दे वि अर्घं द हूत मो क्तो ॥ पुराणा ता ॥ श्रानिर्जलं प्रविश्याथ न मे देव म पापति ॥ हरि मे व स्मरन् पु ध्म नि म जे ह र व र्ज

॥ उन्मज्जावम्यवेकुर्यात्तत्र लिखेकम तं दितः ॥ इमं मे त्पारितिः ॥ अष्टनिर्वाणो निजातकपिप्रजापतिं संयोगाय अग्निश्च देवता ॥ आयं गोरिति ह कम्
 योगावर्तनेन सां ॥ आयं गोरिति मं वेक विजिगवर्तय जलं ॥ तत्तामाज्जस्मरन् विष्णुं सर्वपापत्रयापदं ॥ वतु विनातिमतात् ॥ तत्तां शुभं पुलं नि
 सां ॥ अत्रं दमासिका सुखं विधायांतः ॥ प्रनिषोत्रं विजिगवर्तय मर्षं ॥ जपद्वयं वाहुपदं जंबुकां वा समादितः ॥ अंतर्जलं तत्ता विप्रो मे शानन्यां श्रवासा
 ॥ दारीतः ॥ जंबुकानां मगायत्री वादवाजसनेयके ॥ अंतर्जले सद्रज्ज्वा ब्रह्मदत्तां यपो हतिः ॥ पिपुंड्रि नृदीन्योगायत्री यवां दनुयता यमो
 देवतायस्य नियो गोतर्जले स्मृतः ॥ द्वालोकात्पीमां श्री नृविपाठद्वयं मर्षं ॥ यथाश्च मेधवन्त एव तन्मनुरववात् ॥ सद्या हृती सप्रणावां ॥ गायत्री म
 जापदय ॥ आवर्तयेद्वा प्रणावं ॥ स्मारद्वा विष्णु मध्यमं यो ॥ यथोक्तैः ॥ द्वाजितसिंहा विर्मज्जं दंडवत्ततः ॥ मुनीर्यपीडापदस्रमावामद्विधिवत्ततः ॥ योगी ॥ अ
 वेव वा समाधौ ते अहिंसे परिश्रय वा प्रज्ञात्प्राप्तुं दवादिः ॥ द्वापे द्वालयेततः ॥ योऽनेन विधिना प्राप्ति यवतत्र जलाशये ॥ सतीर्थफलमाप्नो
 तीर्थं बुद्धिगुणं फलं सत्यव्रतः ॥ बलं रूपं यशोधर्मज्ञानमायुः सुखं धृतिः ॥ आरोग्यं समवाप्नोति सम्यक्ज्ञानेन मानवः ॥ विवस्वान् ॥ अविदित्रा नृपः ॥ ३३
 विधनं प्राप्नोति ॥ सयाति नरकं ॥ इति धर्मसंक्षेपः ॥ इति मध्यमज्ञानविधिः ॥ अथ संक्षेपज्ञानविधिः ॥ ॥ तत्र योगी ॥ य एष विमर्शगोक्तः ॥ ज्ञान

विधिस्तु म ॥ असामर्थ्यां चरीरस्य तत्रायं विधिरुद्यते ॥ ज्ञानमंतर्जालावेव मार्जनावमने तथा ॥ जलातिमंत्रो विवतीर्थं परिकल्पनां ॥ अथ मर्षं ॥ सूक्तेन
 विराट्पुनर्नित्यः ॥ ज्ञानावरणमित्येतदपदिष्टं मद्भात्मनिः ॥ अथ संक्षेपतर्पणं ॥ आवाहनादि पूर्ववत् ॥ ब्रह्मादयो देवास्तृप्यंता मिति यज्ञोपवीती वा
 अथ एकमंजलि दद्यात् ॥ सनकारयो मनुष्यास्तृप्यंता मिति वीती सुद अथो ॥ जलिद्वयं दद्यात् ॥ कथं बालादयो पितरस्तृप्यंता मिति प्राचीना वीती च
 एतानि सुखं वीतं जलां नृदद्यात् ॥ तर्पणाद्वा अस्मत्पितरोऽपि श्रुंता मिति वीती ॥ विष्णुपुराणे ॥ आब्रह्मसंवपर्यंतं जगद्व्यविति बुवना जले जलि नृप
 दद्यात् ॥ एतं संक्षेपतर्पणं ॥ इति संक्षेपतर्पणविधिः ॥ अथ मध्यमज्ञानसंक्षेपासनविधिः ॥ ॥ तदपि प्रातः सांध्यं पासनं वत् ॥ मध्यमज्ञानसंक्षेपासनं
 दकरिण्य इति संकल्पः ॥ त्रैमासिकं शुक्लं शुक्लवस्त्रं विलोचनां ॥ त्रिशूलिनीं वषा रुडां रुडां ॥ रुद्रदेवतां किला वानि वासिनीं तामायां ॥ रुद्र
 हरदां विष्णुं साक्षादेवीं सावा दयामि ॥ इत्यावाहनं ॥ आपः पुनं नृकश्यप आपो नृपुप्रपाशने ॥ त्रैमासिकं शुक्लं शुक्लवस्त्रं विलोचनां ॥ त्रिशूलिनीं वषा
 रुडां रुडां ॥ रुद्रदेवतां किला वानि वासिनीं तामायां ॥ रुद्र
 मेकं दद्यात् ॥ इत्यर्थः ॥ उपस्थानमंत्रानादः ॥ एतान् जपेद्द्विवाकः ॥ सूर्यमादित्यं समाहितः ॥ इत्यपि स्थायसूर्यं तं गायत्री ऊपमावत् ॥ तथा वयोगी ॥ गायत्री

वयथाशक्तिरुपस्थायदिवाकरं विवाडित्यनुवाकेन सूक्तेन पुरुषस्य वा शिवसंकल्पेन ततो मंडलवाहणेन वा तथाप्येव विविधो मोक्षमार्गः समाहितः
 विवाडित्यनुवाकस्य विवाडित्यनुवाकः सूर्यो देवता जगती छंदः सदस्य गीर्वाणं गायत्री छंदः सूर्यो देवता विष्टु पुरुष छंदः मंडलं तिमांड्यं छंदः सूर्यो देवता गायत्री छंदः सूर्यो देवता न विष्टु
 योगः ॥ उपस्थाने पूर्ववत् ॥ प्रदक्षिणा वर्तनं ॥ नमस्कारं वक्तव्यं ॥ तथा वयोमी ॥ प्रदक्षिणां समाहृत्य नमस्तुभ्यो पवित्रं पदं तं श्रुतं पाणिः स्थातुं ॥
 श्रुत्वा च तं जलिः ॥ ध्यात्वा च वयथाशक्तिः ॥ ब्रह्म यज्ञार्थमावाहय ॥ आकेशादान्वायावतपसेयं यज्ञं ॥ क्रवमेकां त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 आदावागम्य वदं तं ॥ आवापयुं परिक्रमात् ॥ यदधीते च दंशत्वा स ध्यात्वा यत्ति स्मृतः ॥ क्रवमेकां त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 सा विवसदेवं संप्रयेत्तद्विजः ॥ पितृभ्यो नमः ॥ ध्यात्वा च वयथाशक्तिः ॥ ब्रह्म यज्ञार्थमावाहय ॥ आकेशादान्वायावतपसेयं यज्ञं ॥ क्रवमेकां त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 हस्त्या ॥ सत्रसो मष्टविति ईदं नूतनं यद्येद्यो न्वदं जपेत् ॥ सामानि हविर्कुर्याच्च पितृणां मधुसर्पिणां ॥ मरुतां तर्पयेद्देवान् अथ वीं गिरसः पठन्नापि हस्त्या ॥ त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 पितृणां मधुसर्पिणां मरुतां तर्पयेद्देवान् अथ वीं गिरसः पठन्नापि हस्त्या ॥ त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद

३५

सत्रो वेदोपकरणं विवसदेवं संप्रयेत्तद्विजः ॥ पितृभ्यो नमः ॥ ध्यात्वा च वयथाशक्तिः ॥ ब्रह्म यज्ञार्थमावाहय ॥ आकेशादान्वायावतपसेयं यज्ञं ॥ क्रवमेकां त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 दूतिवाक् ॥ वाक्चैकं वायुः सामं वाग्निं वा हारदिति ॥ ब्रह्म यज्ञं प्रसिद्धार्थं विद्यां वा ध्यात्वा त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 तामावेत्त ॥ अथां समं ॥ पवित्रं तो नित्यं विविधमाहितं गायत्री वा ध्यात्वा त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 अतश्चिदां पतपो निर्यो विष्कराडितः ॥ वाक्चैकं वायुः सामं वाग्निं वा हारदिति ॥ ब्रह्म यज्ञं प्रसिद्धार्थं विद्यां वा ध्यात्वा त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 ध्यानमादरं ॥ ध्यात्वा च वयथाशक्तिः ॥ ब्रह्म यज्ञार्थमावाहय ॥ आकेशादान्वायावतपसेयं यज्ञं ॥ क्रवमेकां त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 यं सत्रं वा नूतनं ॥ आग्रेषु सुगन्धैर्वंदयिष्ये ॥ वेपि हस्त्या ॥ सव्यं जानुततो वाया पाणिभ्यां दक्षिणां मुखं ॥ तस्मिन् संप्रयेत्तं ॥ सव्यं सर्वं सृष्टं ॥
 सृष्ट्या ॥ मातां मरुतां तर्पयेत्तद्विजः ॥ पितृभ्यो नमः ॥ ध्यात्वा च वयथाशक्तिः ॥ ब्रह्म यज्ञार्थमावाहय ॥ आकेशादान्वायावतपसेयं यज्ञं ॥ क्रवमेकां त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 नयश्चैकं वायुः सामं वाग्निं वा हारदिति ॥ ब्रह्म यज्ञं प्रसिद्धार्थं विद्यां वा ध्यात्वा त्रयो वीते ध्यात्वा ये शक्तिस्तो न्वद
 यत्रोपलब्धं ॥ आग्रेषु सुगन्धैर्वंदयिष्ये ॥ वेपि हस्त्या ॥ सव्यं जानुततो वाया पाणिभ्यां दक्षिणां मुखं ॥ तस्मिन् संप्रयेत्तं ॥ सव्यं सर्वं सृष्टं ॥

मायोऽयमधिगच्छति। वागहपुराणात्॥ पौरुषं सुक्तमास्तु यथेयं तद्विजो नमः॥ संदिता जपमास्तु यथेयं तद्विजो नमः॥ ततो ध्या
 नवे हृद्यं तिलपुष्पकशाखितं॥ उच्छायसूक्ष्मं पयंतं गायत्रीमंत्रं सुचरेत्॥ दंसः शुविषदिति वामदेयः॥ यदि वता जमतां वृंदा॥ सूर्या वलोकने॥ अष्ट-प्रमये
 ति प्रकृत्वः सूर्यो गायत्री सूर्यापि स्नाने॥ संवत्समिति प्रजापतिस्त्वष्टा विष्टु प्रमुखमार्जने॥ अयं नृरिति परमेश प्रजापतिर्यजुः सूर्यः सूर्या वलोकने॥ अ
 वत्तने वा ततो वलोकयेदं दंसः शुविषदित्यथा॥ सयाति ब्रह्मणः सद्यः प्रावोक्ष्यो नयारविं॥ अदृश्यमस्येति तत उपस्था यदि वाक्यं॥ सैव मेति
 पाणिमराताय न विमृजे सुखं॥ अयं हस्तिपु पस्था य सूर्यस्येति प्रदक्षिणं॥ आ वृत्तं नमः कुर्यात्तु दिशो दिग्देवता अपि॥ वाता रमिंदमिति गार्ग्यं
 विष्टु प्रांता पश्चादे॥ वाता रमिंदमिति॥ जज्ञा प्राज्ये यो दिशो नमः॥ इन्द्राय नमः॥ वन्न शति प्रजापति रग्नि विष्टु प्रअभये नमः॥ आये नमः॥ सुगन्धाम देवा विश्व
 देवा विष्टु वयमा मे यनमः॥ तवेति शुनः शोफ विष्टु प्रवरुणो वरुणा यनमः॥ प्रतीत्ये दिशो नमः॥ आन इति प्रजापति विष्टु प्रकायुर्वायवे नमः॥ वात
 ये दिशो नमः॥ वयसो मेति मेरुः सामा गायत्री उदी यो दिशो नमः॥ कुवेराय नमः॥ तमीशानमिति प्रजापति गीशा मो जगती ईशानाय नमः॥ ईशानाय न
 मः॥ अस्मि रुद्रा इति परमात्मा रुद्र विष्टु प्रब्रह्मणे नमः॥ रुद्रो दिशो नमः॥ स्थाना ह्यिषीति दथ जयवताः॥ हविषी गायत्री अक्षो दिशो नमः॥ यो

गियातवत्कः॥ ब्रह्मणो वसुधैव कुटुम्बकम्॥ वावेव वायस्य ते यो विश्ववे म ह ते तथा॥ श्वान्या देवता न्यथ नमः॥ रादिकं उल्लंघनम
 स्पेक सताः॥ तति सर्व कर्मणा॥ नमो मध्ये पापतस्य वरुणा यन मो नमः॥ इन्द्रा क्त्वा नमः सुतु बुध इष्टां वदेवता॥ अनेन गायत्री जपेन सा परानेन
 प्रगवा नरुद्ररूपी सविता प्रीयतां॥ देवा गायति मंत्रेण क्त्वा जप निवदनं॥ प्रकात्पतीर्थ देवां तं गवा कर्म समायेत्॥ इति जल देवता र्चन विधिः॥
 अथ प्राज्ञाणां दुरविधिः॥ तत्र गायत्राय नमः॥ ततः सूर्यमुपस्था य सम्यगा वम मंत्रं अच्युत्वा तं समादाय संयतात्मा गृहं व्रजेत्॥ याज्ञवल्क्यः॥ दक्षः
 गिणा ब्रह्म स्रवो देणुमात्र सकर्मंडलुः॥ कुर्यात्प्रदक्षिणं देवमृको विप्र वनस्पतीन्॥ स्मृतं तरं॥ अंबुहिरामयं सूर्यं दारुणं मयं दृढं॥ ताम्रपात्रं वय
 तुण्ये पात्रं मय्यं द्राणा यवे॥ सवाल वा लुका हर्वा द्राणा पत्ताय सैरपि॥ अम्यं द्राणां नष्टं द्राणा दाप संवो ब्रवीन्मुनिः॥ नलिका मित्र पात्रेण कां स्पणवेण वि
 वदि प्राणै र्गफलाज्जापि कुर्यात्प्राप्तुं द्राणां हि ज्ञात्वा ज्ञांतरमादा॥ न द्या दो मय्य गा वांतः संयतो यक्ष्मा गतः॥ उदय मणि कां नो यं तथा न्यं द्राणा मावरेत्॥
 दाद वा स तु स्युः प्रकृवा सुत्सु वा दकं॥ कृवा वम नमा वांतः पुनः प्रोक्षणा मावरेत्॥ तप स्पृशने श्रान्तं॥ प्रवेताः॥ विश्वाने रण य किं वि नु कुरुते शो दो
 तां दिजः॥ गीगाता य समं सर्वं वदंति ब्रह्मवादिनः॥ विश्वाने रण य विश्वाने रण न ऊत य इति मंत्रेण सधः उराणां त्वा य देवा इति त्यंब व इदमाप सधे वना किं कि

रेशः संज्ञायेनो निरन्तं विशुद्धति ॥ इति प्रोक्ता द्वाविधिः ॥ १ ॥ एदेव तार्यन विधिः ॥ ॥ तत्र योगीश्वरः ॥ ततो यदा र्जनं कुर्यात् तत्रात्री एषु र्जनो जला
 तिषक पुष्पाणि घृणदीपानि वदरातु आवाहनादिकं कर्म यन्नोक्तं मया विद ॥ तत्र वंशपावनि वक्तव्यं वंशपाणिना ॥ मृपादि दद्यात् आविम्या यथा री
 क्रिसमादिता ॥ एवं संज्ञा एदेवं चणधमये निरंजनो सतत निशित धारं यस्पवकं करये धमणिकन कधिविनेर्कुडले यस्य कस्यो धमरात स देव
 सद्यते यथमाला असुरकुल निहंता प्रीयतां वासुदेवः ॥ अगोत्रु अदया युक्तो जुहुयात् कुसुमाङ्कतः ॥ सर्वदेवमुखो बह्निः ॥ सर्वदेवमयो हरिः ॥ विश्वरू
 स्यो ॥ इति विस्तरं नयेत् ॥ उक्त्वंति नराधु वितेर्यातिशायतं विस्तारानंदं पदमद्ययं ॥ इति एदेव तार्यन विधिः ॥ ॥ अथ पंचयज्ञ विधिः ॥ तत्र वंशवर्जः ॥
 ततः पंचमहायज्ञान् कुर्यात् ददरहादिजः ॥ नहापयेत्तु तान् प्राकः श्रूयते दिश्रुता वपि ॥ मनुः ॥ पंचमूना एदस्य लुङ्गा पापपुष्करः ॥ कंडनी वा द
 ऊर्जं वतस्य पापस्य वांतयो देवलः ॥ पंचयज्ञ विधने यदृष्टी नित्यं न द्वापयेत्ता एदेवा पि प्रवामे वा सोम्यथा किल्विधाने वत् ॥ घ्राणा ला देव यज्ञः ॥
 नः पूर्वे नृतयज्ञस्ततः पराः पित्रयज्ञा इह यज्ञो नृयज्ञश्चैव पंचमहायज्ञः ॥ तपि चैव चामनुयाणामनु कामाता महा सवाति जानी यातुत एव दिग्गदा
 मखाः ॥ मनुः ॥ अथ पंचयज्ञः ॥ पितृयज्ञः ॥ दामो देवो बले नो तो नृयज्ञो तिष्ठि तर्पणं ॥ कात्यायनः ॥ आदं वा पित्रयज्ञः ॥ पो नो बलि रथा

३७

पिवा यश्च कति जपः प्रोक्तो ब्रह्मयज्ञः सवोच्यते ॥ सवा वक्ति तर्पणा कार्यः पश्चाद्वा त राहुतेः ॥ विश्वदेवा वसामेवाना न्यः काले विधीयते ॥ विश्वदेव
 वसानं पित्रयज्ञां तं उपक्रमविरोधस्तु ॥ आधमयेनार्चयत धीना दामिर्दवान् यथा विधिः ॥ पित्रयज्ञेन नृना न्नेः भूतानि बलिकर्मणा ॥ अथ य
 पितरो देवाः भूतानि मनुजा सधा ॥ आवांसते कंठं विन्यः तम्यः कार्यं विज्ञानता वी यथा विहितमावम्य विदिता ॥ अक्षराणि क्रियः ॥ सपत्नी को शिवा रत्नं
 ॥ विविदात्तपाडकः ॥ दर्नामि सुमनसः सिद्धमन्त्रं च तत्कृतं ॥ उपनीया मिमिधीयात् धर्मपत्नी पतिव्रतान पाणिना न सूर्यो गाम वामे धाजिना दिना
 सुवेतो पधमेद मिमुवा दनि रजायता विष्कः ॥ पाडकेन नृवेद्याधिः सूर्यो गधनता रानां पाणिना नृत्कमात्रोतिकर्म सिद्धिं मुखेन तु ॥ माहें डयः ॥
 यः करोति नरो यममममिद्विना वसो ॥ मंदमिधैव डः स्वातौ दरिद्रश्च प्रजायते ॥ तस्मात्समिद्धे दो तयेना समिद्धे कदावन ॥ आगेण मिष्ठता युष्मिष्य
 मात्यं तिकी तथा ॥ आता तपः ॥ गंधधूपं प्रदत्वा उबहिरग्रे विवक्षणाः ॥ पाणिने के कजु कुर्यात् तद्दृष्टिं निक्षयवान् धृत्य दविमसि यद विधेयां एतादि
 ना ॥ अथाग्वा विधिना च न तद्वेषेण बलिं दरेत् ॥ प्रयोदधि दृष्टेः कुर्यात् फलशा को दकादिभिः ॥ अलात्रे येन केनापि कोष्ठमूलरूपा दिना ॥ जुहुयात्
 पिपायुक्तं तेलकार विवर्जितं दध्मकं पयमाक्तं वा तदना तं वुना पिवा ॥ अन्नेः पथुपितेः ॥ ऊष्टी अक्षमै दिष्टतां वशी ॥ रुक्षे हरिद्रतां याति क्षारं ऊष्टी

वज्रसूक्तः॥ शुक्रमावाहते सांवेसस्ये गोधूमकोऽवौ॥ ब्रह्मं धरं तथा वेणुं संधारणाः स्मृतः॥ बोधायनः अंगारान्नमस्मि श्रुतं शुभं ध्यात्वा ततो ननु
बुद्ध्या विवेकं देवं त्रयं दिक्षु गदिमि श्रितं विष्णुः॥ अथावा दग्निदात्र स्यात्वा तस्य आवाह्यतः॥ यस्मिन्नागोपवेदं तस्मिन्नाहामाविधीयते॥ अत्राति
हसेन अंगुष्ठाया पीडितं संहतं तुलिणानि कृत्वा ग्राता बुद्ध्या हविः काश्यायनः॥ धाहा कारो बषट्कारेण नमस्कारो दिवो कसां॥ च धाकारः पितृणां
देतकारो नृणां स्मृतः॥ गानिलः॥ कालत्रये सुसंधं यं कालकाले जायते वा प्राणायामप्रपूर्वोत्तमहायज्ञेषु होमयेत्तातत्रायं प्रकारः॥ एषादात्र रूपं वि
मप्राणा वा मत्रयं कृत्वा तस्मिन् अथ रप्रीतये पंचमना पनुत्तयं पंचमहायज्ञानंदं करिष्ये॥ देवान् नृतां नृपिदं ननु श्रान्ते श्वा दवां तना दयको॥ प
रं ननु बुद्ध्या तां ब्रह्मणे स्वाहा इदं ब्रह्मणे॥ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये॥ यक्षायः स्वाहा इदं यक्षायः॥ कश्यपाय स्वाहा इदं कश्यपाय॥ अनु
माय इदं॥ इदं मनुमतये॥ मणिकाय स्वाहा तां प्राकृष्टं वा सुदक्षं वा पंर्जन्याय नम इदं पंर्जन्याय॥ अश्विन नमः इदं मध्यः॥ ऋषियै नम इदं ऋषियै॥ इ
दं बलित्रयं कुर्यात्॥ अता दारवा सां... नमः इदं क्षत्रे॥ विध्वजे नमः इदं विध्वजे॥ ततः पश्चादग्नेः पूर्वो दिक्षु मा रम्य वायवे नम इदं वायवे
ततः दिक्षु बलिदद्यात् पूर्वतः कसात्॥ प्राय्ये दिक्षे नमः इदं प्राय्ये दिक्षु॥ दक्षिणाये दिक्षे नमः इदं दक्षिणाये दिक्षु॥ प्रतीये दिक्षे नमः इदं प्रतीये दिक्षु॥

मदायोदिशेनमः इदमुदीद्येदिशोतेषामधो इदं ब्रह्मणेनमः इदं ब्रह्मणे अंतर्ह्मिण्येनमः इदं मंतरिह्मिण्येनमः इदं सूर्याय नमः इदं सूर्याय । इति बलित्रयं कु
र्यात् । तत इतरांतर्गलाय विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः इदं विश्वेभ्यो देवेभ्यः विश्वेभ्यो नृतेभ्यो नमः इदं विश्वेभ्यो मृतेभ्यः । इति द्वोतेषां मृतरतः नृषामेनमः इ
दमुत्तमोत्तमानां पतये नमः इदं नृतानां पतये । ब्रह्मादिवलिभ्यो दक्षिणात्तापमयोनदक्षिणात्तिमुरं पिह्यः सुधनमः इदं पिह्यः इति बलिद्वयं ।
ततो निष्पन्नं उदकमात्मानि मुरं मद्येन यादमेतत्तेनमः इदं यद्वह्मणनिनायत् । वज्रिष्ठः । अनग्निं कर्कशो विप्रः सोमं याद्वह्मिणिः प्रयाद्वह्मिणिः ।
मत्वेकं शिष्टं नृतवलिं हरेत् । तद्यथा पंचसना जनिता पक्षयार्थं यज्ञेश्वरप्रीतये पंचमदाय जनिर्वपणमहं करिष्ये । ततो लोकाभिर्गन्तव्यं ।
नाममभ्यर्चयं पृथुं द्युतां क्रमं दक्षिणां जात्रां दक्षिणां दधेन जुहुयात् । सर्वत्र ह्यमाने देवतोद्देशेन वद्यत्यागः । कार्यः । पन्थावार्जुनः ।
उवः स्वाहा इदं उवः । उवः स्वाहा इदं उवः । अदवहृतस्येति षष्ठां प्रजापतिरग्निर्गार्गीशो कलहो मोदवहृतस्येन स्वाहा । पिहृतस्येनम स्वाहा । ममुद्यकृत
स्वाहा । आत्मकृत स्वाहा । यश्चाहमेनो विदंश्चकार यश्चाविदंश्चकार स सर्वस्येन सो वयं जनमसि स्वाहा इदं ममयेत्यामः सर्वत्र प्रजापतये सिष्टं हतव्यं ।
दाकृतिदयं । कुतश्चाकृतोदयो बलीहृतिको पञ्चापतये स्वाहा इदं प्रजापत्याय अग्नये चिह्नं हते स्वाहा इदं ममये चिह्नं हते । कर्मपुराणे ॥

विदिके लोकि केवा पि कुतो सि जे लेशो वो। विश्वदेव कर्तव्यो देव यज्ञश्च समस्तः। अहं वा विश्वदेवं त्रयो मुं केनापि दिदिजः। समुदो नरक या तिकाल
 मत्तमका कृशिराः। परिशिष्टात्। राकं वा यदि वा पत्रं मूलं वा यदि वा फलं संकल्पयेद्यदा हारं तेनाग्रे शुक्रया दपि न्यसिदुः प्रतापता। अहं ते विश्वदेव
 त्वजिह्वो जिह्वा र्थमागतो। उधस्य विश्वदेवा न्नं सिद्धं वा विसर्जयेत्। विश्वदेव कर्तव्यं शक्योति दुरपादि त्रुं मनुति द्रुतं तदोषं विश्वदेवो वा द्योति यति
 श्वदेव वारीवप कान्निमिना वुत्तो। तत्पारन्नम दवा त्रुं शुक्रा वां दायणं वेरुं कर्म भूराणे॥ द्यवप्यथ कृता दन्ना त्रुं पा ज्ञत वलिंदो त्रुं सितयज्ञः सवे यज्ञो
 वृत्तिदः सर्वं ददिना। ततो हारवा खा मूलं त्रुं धवेनमः इदं धवे त्रुं विधवेनमः इदं विधवे। कायायनः॥ विश्वन्यश्चेत देवेभ्यः सर्वं भुज्यते एव। बलिं दद्यात्
 त्रुं यश्च पिंडाकारं बलिं दारता शुभकारणानि नयेत्। पित्र्यं बलिमतः परं तदित्ये के मम कारं कुर्वते नति गौतमः। रोडं त्रुं राक्षसं पित्र्यमा भुज्यते नति गारकं। म
 त्रुं शुक्रा मृशे दत्त आलभ्यात्मान मेव वा ततः प्रा वीना वीती भूवा दक्षिणा लि मुखः शोधमन्नं पिंडो कृत्य पित्र्यः शुभानम इदं पित्र्यं शक्ति पित्र्यो वर
 द्यात्। तत्प्रा व मुद केन ह्या लभ्य स चं दवा यद्विद्ये तत्त निमिज्जन मिदं यद्वनो इति वा य यदि निमिज्जेत्। यमः॥ नित्यं वा केः फले वा पित्र्येन वा वर्तते तस्य
 यो। तने व नो जये द्विपं नित्यं आदं उकार येत्। यमः॥ नित्यं वा केः फले वा पित्र्येन वा वर्तते तस्य यो। तने व नो जये द्विपं नित्यं आदं उकार येत्। यमः॥ यद्ये ५०

कं नो जयेत्। द्विपं नित्यं यजि यो तत्र पद्यो रुषं जे रं पित्र्य आदं गति पदं। एकम आशये द्विपं पित्र्य नृदि न्नं सर्वतः। नित्यं आदं तद्विपं पिंड पात्र विवर्जितं।
 वा मः॥ आवाहनं शुभकारणं पिंडागो करणं दिकं। ब्रह्म वर्यादि नित्यमो विश्वे दवा सथे ववा नित्यं आदं त्रुं दवा सना ज्यमन्नं प्रकल्पयेत्। सर्वं मदक्षि
 णं आदं नित्यं आदं मदक्षिणा॥ कर्म भूराणे॥ उधस्य वा यथा त्रुं किं किं दन्नं समाहितः। ब्रह्म वर्यं विडि पे वा द्वा त्रुं पाया पातं दयता मनुः। कृया दहरदः
 आदं मन्ना येनो दकेन वा। पयो मूल फले वा पित्र्यः प्रातिमा दारना यदन्नः उरुपी लोके तदन्ना सस्य देवताः। पा नाश्च मृतेनापि रं विं कृत्यो त्रुं पित्र्यः
 पित्र्यः॥ मुमं त्रुं॥ आधुः प्रवात्त यत्राः सुमं कीर्तिं पुष्टिं बलं प्रियं। पशून् सुखं धनं धनं प्राप्नोति यमिदं पूजना त्रुं ब्रह्म यज्ञ पसिद्धं र्थं गायत्रे को रुये ततः।
 तमप्रीतिं परं याति देव देवो नार्दनः। पुत्राणां त्रुं तातागा दोदमात्रं वेकालं तिष्ठेद्दुःखं गतो। अतिथि यद्वा गार्थी यत तत्रुं दं यथे चया। माकं देयः॥ अनित्यं दिशि
 तोय म्मा त्रुं तस्मा दतिथि रुच्य तातस्मिन् वृत्ते यज्ञो स्पृश्ये तस्माद्भृदा अमी। विद्या घृपादः॥ समाप्ते विश्वदेवे त्रुं सा र्थं मभुयागतः। स देव पूजनीयो वे
 पूर्यो रिमो तिथिः स्मृतः॥ आध्यायं गोत्रमा वारमभुच्चा त्रुं यथा केलं। हिरण्यगर्भं वत्तु जावामन्ये ताभ्यागतं एदे॥ विष्णुः॥ देवांना मकुले विद्यो पुष्ट्या नो
 न्नं दे प्रयच्छति। ववृते त्रुं लोके भुमया तिना तिथिः स्मृतः। मनुः॥ संज्ञाय वतिथि यो प्रदद्यादा स नोदके। अन्नं देयं यथा वा क्तिसकृत्प विधि पूर्वकं तस्य

द्यादिजवमत्यवारितं। अत्रिः। माता पिता गुरुर्माता। प्रजादीनसमाहितः। अग्न्यागतोतिषिश्चापि पोष्यवर्गं तदाहृतः। मरालसावाक्यं। पितंसे मुनयो देवा
 भूतानि मनुजा मया। हिसिकीरपतंगाश्च वायवः पञ्चावासुराः। गृहसुहृदुपजीवन्ति तत्सृष्टिं प्रयान्ति। सुखं वापि निरीक्ष्य तत्रापि नोदास्यतांति। मनुः॥ अद
 वा नृपय एतन्माः। एवं उक्तं विवक्षायाः। अत्रुं जानानुजानातिश्च गृध्रेर्जम्भिमात्मनः। अत्रिः॥ प्रवासंगच्छतो यस्य गृहे कर्त्तान विद्यते। पंचानो मरुता। मघा मघ
 जिः। मरुगच्छति। प्रवासकुरुत वेतानु यदन्यदप्यप्यतो न वेदत्यद्यते च त्रैत्रिरेता समापयेत्। पुत्राभ्राता पिता नृत्रिकृति। अथ मुरमानुलाः। पञ्चा
 त्रिययात्पाश्च दृष्ट्वा भुवलि कर्मणि। विष्णुः॥। दवती र्थे हविः कृत्वा प्राजा एते तथा कृत्वा। यामांतरगात्तपस्यो दापयेत् सप्तार्यया। मनुः॥। माय मन्त्रस्य
 सिद्धस्य पत्रमं वलिंदेरु। विश्वदेवं दिनामेतत्सायं शतविधीयते। पंचयज्ञां कृत्वा यो मोहात् न करोति गृहाथमी। तस्य नायं पुनः पालोको न वति ध
 र्माः। शंभुः॥। यत्फलं सोमयागेन प्राप्नोति विधिवेत्तु द्विजः। सम्पत्कं वमहायज्ञैः। दरिद्रसदवाधुयान्। पुराणात्। अथ तिष्ठति यत्किं विक्तत्पितादपरं
 गृहापक्षमन्त्रं सपानीयं सर्वोत्करमं युतां यथा कालं मनुष्याधिः। पुत्रमानं नारी गिजिः। तन सर्वेण सर्वोत्प्रायतां न गवान्हरिः। इति पंचमदाय जनिव
 पणविधिः। अथ नो जनि विधिः॥ तत्र मनुः॥। पुत्रवस्तु वविष्य नृते धन्यं पुत्रिवेदा। पुंजीयानां ततः पश्चात् अवसिष्टं तु दंपती। व्यासः॥। विप्रनो जी न वेत्ति स

४२

नित्यं सा नृतनो जनः। विद्यमं भुक्ते नो पंचयज्ञा निष्ठं तथा मृतां यज्ञा निष्ठां सिनः संतो मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषात्। मुंजं ते तखिलं पापं ये पंचेत्यात्मकारणात्।
 इव लः॥। आहारं वदरदः। कुर्वीत विहारं विव सर्वदा। यथा त्यालक्ष्मी युक्तः स्यात् अथ यथा दीयते श्रिया। व्यासः॥। पंचार्जो जने नृकुर्यात् प्राश्नरको लो न
 मा। उक्तः। दृष्ट्वा पादोतथि वास्याम पुष्यं वा इतामता॥। दवलः॥। उपलिप्तेषु यो देवो पादो प्रक्षाल्य वा गतः प्राश्नात्वा नानि पुंजी तं भुवि पात मधि विनः।
 प्रवेत्ता। पादोतथि वास्याम पुष्यं वा इतामता॥। दवलः॥। उपलिप्तेषु यो देवो पादो प्रक्षाल्य वा गतः प्राश्नात्वा नानि पुंजी तं भुवि पात मधि विनः।
 श्रियं प्रत्यक्षुको पुंके कृतं पुंके नृदक्षारवः॥। पौनीनमि॥। सो वस्मै राजते तां षे पद्मपाळा वापययोः। नो जने नो जने विव विराव फलमश्नतो ता मया दृष्ट
 प्रापात्रयदं गतिविषयं॥ पत्न्या पद्मपत्रेषु गृही पुंके दवं वारत्वा न प्रस्त्रोयति श्रेष्ठं पुंका वां दायतां वरे नाल मे ता व्यासः॥। एक एव उच्यते पुंके
 गृहसुः को स्यात्तामने ववारितस्य वदं तथा पुः प्रजाय शो वलं। मन्माययत्स हृष्टे वा आयसे तां तावथ वाना श्रीयादपि वेदुं के नरकं प्रति पद्यते। ऐसी
 नमि॥। वरा क्रीड्यते पुत्रे पुंके नीतिं दुक जेषु वा श्री कामो ननु पुंजी तको विदार करं जयोः। प्रक्षाल्य पाणि पात्रं वत्स स्मना पंक्ति वारतां। प्राप्नो देव विद
 यिव पुंजी नो दक्षिणां तथा॥। दो दायनः। वतु र्भवं प्रिकोणं पुवर्तु लं वा इव दं कं कर्त्तं यमानु पूर्वता वा ह्यणादि पुमंडलं॥। शंखः॥। आदित्या वसवो रुद्राः

हा ध्यो धुंके वा गतः अविः भोजने भोजने विवत्रि व फल मश्नते । विष्कृष्टा दोष संसारीः पारयेत् रजस्वधः । मुखेन चंजनु विप्रो सोपि उच्यते न किं यत्
 विल्लुपुता ता अश्रीया न्नमना नृवा पूर्वं उमधुरं संस्नवणा ह्येतथा मधो कटु तिक्ता दिवा ताः गान्ति लः । आस्य वा न्नस्य विप्रो मंत्रिः प्राणा वि
 पवाकेः । एतद्विज्ञो जनेषोक्तं तत्रेव नियमाः स्मृताः । बृहस्पतिः । न स्पृश्याद्वा मरुध्वेन चंजनु न्नं कदाचन । न पादो न शिरो वस्त्रिर्न पदात्ता जने स्पृश्यात् । अदि
 पुगता लः । नार्धवा मानार्धं शिरान वा यज्ञो पवी तवान् । न यंत्रा रुढपादस्त नवसा दंजु त्रा र्यया । दक्षः शिन्नकां स्पेन संध्यं पतितानो व संनि योः । न
 दोषं न भुंजीया त्त वन्नं शिशुका अपि । ब्रह्म पुगणे । या सशेषं न वा श्रीयान् पी तशेषं पिबेन्ननु । शाक मूल फले दूणि दंत छिदे न्नं च येत् । बृह
 मु । पिवतः पत ताता यं ता जने मुखनिः स्तं । अमेधं तद्रवात्ता यं चंजनु चंके न किं लिषं । ब्रह्म पुगणे । या सशेषं न वा श्रीयान् पी तशेषं पिबेन्ननु
 शाक मूल फले दूणि दंत छिदे न्नं च येत् । बृहमनुः । यत्र पाणि तले चंके यत्र हस्तार संयुता । श्रुत्या चोदरे दूष्ण गोमांसा मांसक मृतः । न
 रं लवण संयुक्तं पुष्टि छेदेन यद्दंता शणा पुष्पं राज पुष्पं चंजनु चंके न किं लिषं । यमः । अवधृत मवजातं सरोधं विस्मया चितं । पुरोरपि नोक्तं य
 अन्नं संस्कार वर्जितं । व्यासः । विश्वदुःसपि वा हारं मक्षिका हामिजं तुलिः । केदारो मनखे वा पिह पितं परिवर्जयेत् । इ पितं के शका टा दो मावन्मात्रं स मु

४४

रता तस्म कीटा दिवा लिक्षा दत श्राया दिजो न्नमः । याज्ञवल्क्यः । अन्नं पर्युषितो विषं श्वस्युष्टं पतिते क्षिता उदका स्मृष्टं सं घृष्टं पर्या यान्नं व वर्जयेत् ।
 अन्नं पर्युषितं नो ज्ञां स्रक्ष्य कं विर संस्मृतं । अन्नं द्वा अपि गो र्मथ वगोर स विक्रयाः । आसना रुढपादो वा वध्र स्या द्दपटी रतः । मुखेन वमितं चंके दिव
 श्चो दाय एव रतः । मनुः । यादृष्टि त शिरा चंके यद्दंके दक्षिणा मुखः सा पा नक्त श्रयो चंके तो द्वे रक्षां मिजो जते । दक्षिणा मुखो जने निषधो जीवन्मा च
 क विषयः । अनायुश्च न वति । मातुरुपदि श्य श्यतीत्या प सं व स्मरणान् । न विकवश्चान वदन् प्रोक्षता मप्र दाय वा भुंजी त उरुषश्चान्नं मा यं प्रा त र्यथा विक्षि
 । मनुः । सायं प्रा त दिजा तीना मवा ने श्रुति वा दितं । नांत गजो जने कुर्या त्त्र अग्नि दा च मसो विधिः । आप सं वः । आदिता भिरन द्वांश्च ब्रह्म वारी वत रयः । अश्वं तप
 व मिद्धो तिनिषं शुद्धि र न्नतो गो न्ति लः । शिरः कपाल संवा ति न ख वर्म ति कानि वा यदी चे इ र्द गमन मद्य म्या दिभु वर्जयेत् । एक पंक्त्यु प विष्टानो डः क
 तं यद्गु र्गमनो सर्वेषां त श्रमं तेषां या व त्यं किं नं ति ध्यते । अग्निना त स्मना वै व सं जेन सलिलेन वा । क्षारणा खेव मार्गेण पंक्ति ते दो बुधेः स्मृतः । वज्र विधा ति
 मता ता उ छिद्यो छिद्य से स्पृष्टः शुन स्पृष्टा वा पुनः उपोष्य रजनी मेकां पंथा य न शुद्धा ति । अग्निः रात्रि भोजन काले उय दा दी पो विन रप ति पाणि न्यो पा
 न मा दाय गायत्री मनसा स्मर त्वा पुनर्दी प्य व द्दृष्टे न शेषं चंके दिजो तमः । पुन र्नेन नो कं चंनुक्ता रु चं मसा व र त्पु ल क्ष्या । नो जने न्न निः शेषं कुर्या

[illegible]

म्यावे कुर्यात्कार्यं तादृहस्य कनञ्जं श्रवणं वेतिहा सस्यततः कुर्यात्समाहितः॥ आयुर्वेदस्तु॥ मुक्तावक्रिमुपस्थपशाने एव तावज्जेतुं शक्यं तव
तागेन ततो रोगेर्न पाद्यते। मुक्तोपविवातकंदं बहुमुत्तमवायिनः। आयुर्वामकरिहस्यमुत्तमवतिभवतः॥ दद्यात्॥ इतिहासमुत्तमवायिनः॥ वृद्धस्य
त्रमको गायत्र्या श्रमलो कयात्रावृद्धिः संध्यंततः पुनः॥ ॥ इत्याचारदीपेनो जनविधिः॥ ॥ अथ सायं संध्याविधिः॥ तत्र च विधिस्तु गायत्र्या॥
श्रीं वंद्या यथा न्यायमर्धं समित्नास्करे। सायं संध्यामुपस्थाप्य आसीनस्त्वथ राग्यतः। गायत्रीं वदितुं संध्यादशगुणा हृदयस्थवर्णेषु वा वासते। यत्रातु गाय
सदस्वाजा कवोज्ज्वलाया तातपः॥ अचूतं मद्यं ध्वंवादि कर्मैशु न मेव वा। उनातिष्ठमलस्यान्नं संध्यावदिरुपासिता॥ वसिष्ठः। एते वै कथुरागसंध्या
उत्तातु गायत्र्या। अतः साहासिकानां ध्यानेन तानं तस्य निधौ। तत्र संकल्प्यादाद नोदकपाशनं च जपनिवेदनं नीरक्षेपणं वर्ज्यं सकलं वा तस्यैव
विधिवत्। बहु रित्तया र्थं वृत्तावाप्तौ संध्यासममहं करिष्ये इति संकल्पः॥ सायं सरस्वतीं कृष्णं कृष्णवस्त्रं। वसुधैव कुटुम्बकम्। श्रीं वंद्या कसदा पदद्वयं
सुडवादि॥ अथातः द्याम्य हं देवी मायांती सूर्यमंडलात्। इगो गान्तिमहं साहातारवी माकादया म्यहं। इत्यावादनं। अग्निश्च मेतिना रायणा विगाह
मुं दे अथ प्राणां न त्रैविध्यं। अथ मनुष्यमनुष्यतयश्च मनुष्यतेन्यः। पाण्यो र्हं तीयं दक्षायापमकारिकं। मनसा वा वादसा। स्यापश्चा मुदो गायत्रीं

